



WERELDBEELD

Tijdschrift voor de Verenigde Naties

Vereniging voor de Verenigde Naties, Jaargang 38, nr. 172, 2014/4 (driemaandelijks) - Afgifttekantoor: 8500 Kortrijk-P-910467-v.u.: J. Wouters



Themanummer

Mensenrechten

HUMAN RIGHTS DAY
www.un.org/hrights.org

“Wij, de volken van de Verenigde Naties verenigd voor een betere wereld”

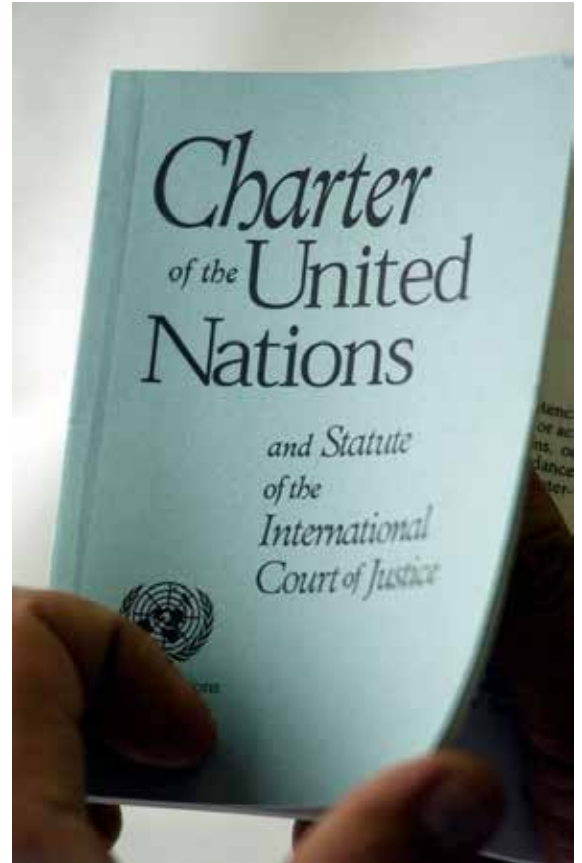
Reeds meer dan 60 jaar zetten de **Verenigde Naties** zich in voor een betere wereld. De werking van de VN kent een wisselend verloop. Toch blijft de VN een belangrijke plaats innemen in het menselijk streven naar een langdurige vrede en duurzame ontwikkeling.

De **Vereniging voor de Verenigde Naties** heeft tot doel de beginselen van de VN te verspreiden en de bevolking bewust te maken van de noodzakelijkheid van internationale samenwerking.

De VVN beoogt in Vlaanderen een betere kennis van en een beter begrip voor de werking en doelstellingen van de VN bij te brengen. Niet alleen de VN zelf, maar ook de verschillende hulporganen en gespecialiseerde organisaties komen aan bod. Als niet-gouvernementele organisatie volgt de VVN eveneens de Belgische inbreng en de mogelijke rol van Vlaanderen binnen de VN.

De VVN wil op een objectieve, kritische en constructieve manier het debat rond internationale samenwerking en de rol die de wereldorganisatie hierbij kan spelen, voeden.

UN Photo #25148



Colofon

Wereldbeeld: Tijdschrift van de Vereniging voor de Verenigde Naties, 4 nrs. per jaar, Jaargang 38, nr. 172, 2014/4

Zetel: Vereniging voor de Verenigde Naties, Deberiotstraat 34, B-3000 Leuven, België, info@vvn.be, www.vvn.be

Verantwoordelijke uitgever: Prof. Dr. Jan Wouters, Voorzitter – Jean Monnet Chair *Ad Personam* 'EU and Global Governance', Directeur Leuven Centre for Global Governance Studies, KU Leuven, Tel. +32 16 32 87 33, jan.wouters@ggs.kuleuven.be

Hoofdredacteur: Kirsten Arnauts, +32 9 210 92 21, kirsten.arnauts@gmail.com

Redactiecomité: Kirsten Arnauts – Francis Baert – Marco Benatar – Jan De Bisschop – Melanie De Groof – Sanderijn Duquet – Ria Heremans – Veronique Joosten – Frank Maes – Neri Sybesma – Marleen Van der Plaatsen – Jan Wouters

Correspondenten: David Crikemans – Sander Happaerts – Christine Janssens – Ann Pauwels – Cedric Ryngaert

Coverfoto: UN Photo # 497996/JC McIlwaine – Voormalig Hoge Commissaris voor de Mensenrechten Navi Pillay, op de viering van Human Rights Day in 2011.

Auteursrichtlijnen: De redactie verwelkomt alle ingezonden artikels en opiniebijdragen over VN-gerelateerde onderwerpen. De volledige auteursrichtlijnen zijn beschikbaar bij de hoofdredacteur en op de website.

Lidmaatschap: 25 euro (> 25 jr.) / 15 euro (< 25 jr.) per jaar te storten op IBAN BE90 0010 4683 6932 met vermelding van “naam + voornaam – Lidmaatschap 2014”



MET DE STEUN VAN
DE VLAAMSE OVERHEID

Lid van de Unie van de Uitgevers
van de Periodieke Pers



2014 is een bijzonder jaar voor de mensenrechten. Zo vieren een heel aantal mensenrechtenverdragen reeds een mooie, doch nog te jonge, verjaardag. Onder andere het Kinderrechtenverdrag bestaat dit jaar 25 jaar (°1989), het Vrouwenrechtenverdrag blaast reeds 35 kaarsjes uit (°1979) en het Folterverdrag ijvert al 20 jaar voor de stopzetting van folterpraktijken (°1984). En hoewel deze verdragen (en hun verjaardagen) aantonen dat er reeds heel wat werk is verzet binnen de mensenrechtenproblematiek de laatste jaren, duwen ze onze neus ook op het feit dat er ondanks dit uitgebreide wettelijk kader wereldwijd nog steeds op grote schaal mensenrechten worden geschonden. En dan hoeven we niet alleen te denken aan grove en zichtbare mensenrechtenschendingen in conflicten zoals de burgeroorlog in Syrië of het conflict in Israël en Palestina. Mensenrechten worden ook geschonden wanneer discriminatie een maatschappelijk probleem blijft, wanneer kinderen geen onderwijs kunnen genieten en wanneer bedrijven gebruik blijven maken van goedkope arbeid in plaats van maatschappelijk verantwoord te ondernemen.

Mensenrechten zijn geen ver-van-mijn-bed-show. Zoals de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM) zegt: "all humans are equal in dignity." Zo zou eenieder willen behandeld worden, maar jammer genoeg blijkt dit vaak geen voldoende incentive om ook anderen zo te behandelen. Vandaar dat het belangrijk blijft om mensenrechten voor het voetlicht te plaatsen. Met dit nummer van Wereldbeeld willen we mensenrechtenexperts aan het woord laten die elk op hun manier hun steentje bijdragen.

Het huidige nummer besteed aandacht aan minder belichte verdragen uit het mensenrechtenstelsel, zoals de Internationale Conventie voor de bescherming van alle mensen tegen gedwongen verdwijningen en het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (CRPD). Zowel het artikel van Anne-Marie Baldovin omtrent gedwongen verdwijningen, als het stuk van Greet Van Gool omtrent het CRPD geven een duidelijk beeld over hoe België deze verdragen tracht te incorporeren in haar nationale wetgeving en werkt aan de implementatie ervan. De rapportage omtrent deze Belgische inspanningen blijkt op zichzelf al een uitdaging te zijn omwille van de verschillende actoren waarmee rekening gehouden moet worden in onze Belgische staatsstructuur. Ook het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen komt uitgebreid aan bod in de bespreking van het schaduwrapport van Amnesty International door Eva Berghmans. Daarin komen opnieuw de Belgische inspanningen uitgebreid aan bod.

Daarnaast kunnen we met dit nummer ook een hoopvolle blik werpen richting toekomst, wanneer we lezen over het werk van een jong veulen als Laureen Van Assche voor UNHCR in Afrika en de WFUNA mensenrechtentraining die verschillende leden van de UNA Youth afdelingen wereldwijd hebben kunnen volgen in Genève. Deze jongeren zijn reeds fervente advocaten voor de mensenrechten en kunnen we alleen maar aanmoedigen om de volgende Hoge Commissaris voor de Mensenrechten te worden.

Die eer is momenteel weggelegd voor Prins Zeid Ra'ad Al-Hussein. Hij nam in deze turbulente tijden de fakkel over van Navi Pillay, die zes jaar lang haar taak met verve vervulde. In dit nummer kan u haar laatste toespraak in de Mensenrechtenraad herlezen. Een ware inspiratiebron.

Ik hoop dat u dit laatste nummer van het jaar met plezier zal lezen en wens u alvast een fantastische start van 2015!

Kirsten Arnauts
Hoofdredacteur Wereldbeeld



Inhoud

Edito <i>Kirsten Arnauts</i>	1
La Belgique confirme son engagement dans la lutte contre les disparitions forcées <i>Anne-Marie Baldovin</i>	5
Het VN-Wapenhandelsverdrag, een effectief instrument voor de bescherming van mensenrechten? Over totstandkoming, inhoud, belang en implementatie <i>Wim Taelman</i>	12
De EU, België, Vlaanderen en de VN – Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap in België <i>Greet Van Gool</i>	19
De EU, België, Vlaanderen en de VN – Het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen: de situatie in België onder de loop van Amnesty International Vlaanderen <i>Eva Berghmans, Astrid Lecomte & Elise Maes</i>	25
In de kijker – “So You Want To Be The Next High Commissioner? 2014”: WFUNA Mensenrechtentraining voor VVN Youth leden <i>Ellen Van Damme</i>	31
In de kijker – Stage bij UNHCR Regional Support Hub Nairobi <i>Laureen Van Assche</i>	34
Actualiteit – Laatste rede van Navi Pillay tijdens de 26ste sessie van Mensenrechtenraad <i>Navi Pillay</i>	37
Actualiteit – “South Africa’s Rainbow Nation: Judging diversity of belief” – Lezing door Justice Albie Sachs <i>Karel Peeters</i>	43
Opinie – Is de VN Veiligheidsraad bankroet? <i>Anne-Sophie Coppens & Julie Marien</i>	45
Nieuws in het kort <i>Neri Sybesma-Knol</i>	48
Leessuggesties <i>Sanderijn Duquet</i>	51
Uw (V)VN kalender <i>Julie Marien</i>	52



La Belgique confirme son engagement dans la lutte contre les disparitions forcées

Anne-Marie Baldovin¹

Introduction

Le 26 septembre 2014, le Comité sur les disparitions forcées a rendu ses observations à l'égard de la Belgique sur la mise en œuvre de la Convention internationale pour la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées, adoptée le 20 décembre 2006 (ci-après la « Convention »).

La Belgique a signé cette Convention le 6 février 2007 et l'a ratifiée le 2 juin 2011 à l'issue d'une procédure d'assentiment mixte.² Elle a également reconnu la compétence du Comité sur les disparitions forcées – organe de supervision créé par cette Convention, ci-après le « Comité CED » - d'examiner les communications émanant de particuliers ou d'États.³

Encore peu connus, les termes de « disparition forcée » désignent « l'arrestation, la détention, l'enlèvement ou toute autre forme de privation de liberté par des agents de l'État ou par des personnes ou des groupes de personnes qui agissent avec l'autorisation, l'appui ou l'acquiescement de l'État, suivi du déni de la reconnaissance de la privation de liberté ou de la dissimulation du sort réservé à la personne disparue ou du lieu où elle se trouve, la soustrayant à la protection de la loi ».⁴

Les scandales relatifs aux détentions secrètes et aux remises extraordinaires ayant entaché certaines opérations récentes de lutte contre le terrorisme ont remis ce sujet au-devant de l'actualité.⁵ Néanmoins, la pratique des disparitions forcées demeure liée, dans la plupart des esprits, au passé dictatorial révolu de certains États d'Amérique du Sud.⁶ Ce phénomène est pourtant loin d'être anecdotique. Il n'appartient pas au passé et ne se limite pas à certaines régions, comme en témoigne la constitution d'associations de familles de victimes aux quatre coins du monde.⁷

Depuis sa création en 1980, le Groupe de travail des Nations Unies sur les disparitions forcées et involontaires (ci-après le « GTDFI ») a interpellé des États au sujet de plus de 54.400 allégations de disparition forcée portées à sa connaissance.⁸ Plus de 43.250 cas

sous examen n'ont pas encore été élucidés à ce jour ; ils concernent 88 États à travers le monde!⁹

La pratique des disparitions forcées est parfois dirigée contre des catégories-cibles de la population comme les opposants politiques, les membres de mouvements insurrectionnels, les syndicalistes, les enseignants, les journalistes, les défenseurs des droits des minorités ou encore les membres de minorités religieuses ou ethniques. Il arrive cependant également qu'elle soit imposée au hasard car l'insécurité et la terreur qu'elle instaure dans une société peuvent suffire à provoquer la paralysie de celle-ci, et par-delà, contribuer au maintien du pouvoir en place.

L'une des particularités de ce phénomène est l'ampleur de son impact. Il touche, non seulement la personne qui en est directement l'objet, mais également sa famille et, de manière plus large, la communauté à laquelle la personne est soustraite. En l'absence d'informations ou confronté au déni quant à l'existence même de la personne disparue, l'entourage de celle-ci est placé hors du droit, hors de toute sécurité juridique. Lui sont dès lors retirés, non seulement un être cher, mais aussi la possibilité même d'un deuil et d'une reconstruction.¹⁰ Les effets d'une disparition forcée peuvent donc se pérenniser d'une manière saisissante.

Le combat de certains de « ceux qui restent » l'est tout autant. Estela Carlotto, l'un des membres fondateurs de l'association des Grands-Mères de la Place de mai, en est un exemple : en août 2014, elle retrouvait son petit-fils disparu après 36 années de recherches.¹¹ De tels combats appellent au réveil des consciences et à la vigilance de la Communauté internationale. La Convention vise à s'en faire l'écho.

Cet article souligne l'avancée que représente cette Convention sur le plan international. Il rend compte du processus de rapportage réalisé par les autorités belges auprès du Comité CED. Il fait le point sur l'état du droit belge à la lumière de cette Convention et



évoque les recommandations prioritaires du Comité précité en termes de changements législatifs.

La Convention : un vide juridique comblé

Fruit d'un processus de négociation de plus de vingt ans, la Convention internationale pour la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées constitue le premier instrument universel contraignant interdisant spécifiquement les disparitions forcées, en temps de paix comme en temps de conflit armé, et réservant à cette problématique une approche globale.¹²

Les dispositions conventionnelles internationales antérieures à son adoption ne permettaient d'assurer la prévention et la répression de cette pratique que de manière indirecte, composite et partielle :

- soit à travers des dispositions du droit international des conflits armés internationaux protégeant l'intégrité familiale et consacrant le droit des familles de connaître le sort de leurs membres en traitant de la recherche, de l'identification et de la restitution des restes des personnes disparues,
- soit à travers les dispositions des traités internationaux de protection des droits fondamentaux consacrant une série de droits qu'un acte de disparition forcée enfreint, comme les droits à la vie, à la liberté et à la sûreté, à l'intégrité physique et morale, au respect de la vie privée et familiale, à la personnalité juridique, à un procès équitable et à un recours effectif,
- ou encore à travers les dispositions du droit international pénal.¹³

6

La Convention reconnaît désormais la protection contre la disparition forcée comme un droit autonome et indérogeable de toute personne. Ce droit est consacré de manière absolue indifféremment du statut de la personne (combattant, civil prenant ou non directement part aux hostilités, criminel, ressortissant national ou étranger) et du contexte (temps de paix, état d'urgence, conflit armé non international, conflit armé international, occupation).

A ce jour, cette Convention est ratifiée par 43 Etats.

Elle requiert l'adoption de mesures à la fois préventives et répressives assurant le respect du droit qu'elle consacre. Ces mesures, législatives et pratiques, ont une portée très large.

En matière pénale, la Convention traite notamment des incriminations, des modes de responsabilité, des peines, de la prescription, des causes de justification, de la compétence des autorités judiciaires nationales et de l'obligation de poursuivre ou d'extrader. Elle aborde également la détention préventive, l'enquête, les ressources et les moyens disponibles dans le cadre de l'enquête, le droit pour chacun de dénoncer une infraction, la protection des plaignants et des autres personnes participant à une enquête. Elle requiert l'adoption de mesures concrètes de prévention de la détention clandestine et des garanties de l'effectivité des libérations, en demandant une formation appropriée des individus responsables de la garde et du traitement des personnes privées de liberté. Elle porte aussi sur l'entraide judiciaire internationale et dispose d'un principe de non-refoulement lié aux actes de disparitions forcées. Elle exige par ailleurs la reconnaissance du droit des victimes de disparitions forcées de connaître la vérité, de s'associer et d'obtenir réparation des dommages matériels et moraux causés par la disparition.

En matière civile, elle requiert la possibilité d'annuler ou de réviser l'adoption ou le placement d'un enfant si l'adoption ou le placement trouve son origine dans une disparition forcée. Elle demande en outre aux Etats parties qu'ils aménagent un statut approprié relatif aux droits patrimoniaux et non patrimoniaux des personnes disparues dont le sort n'est pas encore élucidé.¹⁴

Le processus de rapportage

Se conformant à l'article 29, § 1, de la Convention, la Belgique a déposé son rapport sur les mesures internes relatives à la mise en œuvre de la Convention le 8 juillet 2013.¹⁵

Ce faisant, elle s'est placée parmi les pionniers sur la scène internationale. En effet, alors que vingt-six Etats devaient soumettre leur rapport à une date antérieure, seuls six d'entre eux avaient honoré leur obligation à la date du 7 juillet 2013 (l'Uruguay, l'Argentine, la France, l'Espagne, l'Allemagne et les Pays-Bas).

Ces retards pouvaient certes être dus à la « fatigue » des Etats face aux processus onusiens de supervision. Il n'est cependant pas exclu qu'ils puissent également s'expliquer par l'ampleur de la tâche à réaliser. En effet, il s'agissait d'élaborer un premier rapport devant un comité nouvellement créé suivant une procédure innovante. La rédaction de ce rapport impliquait par ailleurs de rendre compte des garanties de l'état de droit



ancrées dans un nombre important d'institutions et de procédures publiques.

En Belgique, le pilotage de cette mission a été confié au Service des Principes de droit pénal et de procédure pénale de la Direction générale Législation, Libertés et Droits fondamentaux du SPF Justice.

Lors du lancement de cet exercice, les « Meilleures pratiques concernant les disparitions forcées faisant l'objet de dispositions dans la législation des Etats », publiées par le GTDFI en 2010¹⁶, constituaient le seul baromètre disponible. Les appréciations énoncées dans ce document sont cependant fondées sur l'examen des législations et des pratiques nationales à la lumière de la Déclaration sur les disparitions forcées dont le contenu diffère de celui de la Convention sur plusieurs points.¹⁷ Ces recommandations ne pouvaient donc que partiellement guider la mise en œuvre de la Convention.

Dans ce contexte, le séminaire « La Convention internationale pour la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées: Comment rapporter sur sa mise en œuvre? », organisé par le SPF Affaires Etrangères le 25 janvier 2013 dans le cadre du Plan d'action en matière de protection des droits de l'homme de l'Union européenne a permis d'éclairer la voie. Il a en effet donné à plusieurs experts et représentants des Etats de l'Union européenne l'occasion d'échanger leurs points de vue quant à la mise en œuvre de la Convention en prenant pour appui l'expérience de la France et de l'Allemagne.

Répondre à chacune des questions posées par le Comité CED dans ses lignes directrices¹⁸ a requis l'examen, à la lumière des dispositions de la Convention, de son esprit et de ses objectifs, des procédures relatives à l'arrestation administrative, à l'arrestation provisoire en cas de flagrance, à la détention préventive, à la détention judiciaire après condamnation (en ce compris l'internement), au placement de jeunes en institutions publiques de protection de la jeunesse, à la rétention administrative des étrangers en situation irrégulière et aux situations de privation de liberté durant les opérations menées par les forces armées belges. Les procédures d'éloignement, d'extradition et d'adoption furent également passées au crible.

En raison de la diversité des domaines couverts par la Convention, l'analyse du droit belge a mobilisé un nombre important d'acteurs tant au sein de l'Etat fédéral qu'au sein des entités fédérées. Ont participé à cet exercice : la Police, l'Office des étrangers, de nombreux services de droit pénal et civil de la Direction

générale Législation, Libertés et Droits fondamentaux au sein du SPF Justice, la Direction générale Etablissements pénitentiaires du SPF Justice, de même que le service de coopération internationale judiciaire au sein du SPF Affaires Etrangères, la Direction générale Appui juridique et Médiation au sein du Ministère de la Défense, l'Institut national de Criminalistique et de Criminologie, ainsi que les Communautés.

Une attention particulière a également été réservée aux représentants de la société civile dans le cadre de cet exercice, de manière large d'abord, puis de manière plus ciblée. Avant d'entamer l'analyse du droit belge, le séminaire « *Enforced Disappearances : Tackling an Invisible Crime* » organisé par l'Organisation des nations et des peuples non représentés le 23 janvier 2013 a permis de connaître les préoccupations générales de plusieurs militants internationaux soucieux d'une ratification universelle de la Convention et d'une mise en œuvre effective de celle-ci.¹⁹ A l'issue de l'analyse du droit belge, le projet de rapport fut soumis à plus d'une vingtaine d'organisations non gouvernementales avant d'être déposé au Comité CED. Toutes ont été invitées à le commenter et ont eu la possibilité de s'entretenir avec les services experts dans les matières traitées.

Après l'examen du rapport déposé le 8 juillet 2013, le Comité CED a invité la Belgique à répondre à une « liste de points à traiter »²⁰. Ce complément d'informations est venu détailler certaines procédures décrites dans le rapport.²¹ Enfin, une délégation, rassemblant les services les plus concernés par les matières traitées dans la Convention, s'est déplacée à Genève les 15 et 16 septembre 2014 afin de donner aux experts du Comité CED l'occasion d'approfondir leur analyse du système belge.

L'état du droit belge

De l'exercice réalisé ressortent principalement les éléments suivants.

La législation belge incrimine la disparition forcée constitutive d'un crime contre l'humanité telle que définie par le droit international et attache à ce crime toutes les conséquences prévues par le droit international, notamment en termes d'exercice de la compétence des autorités judiciaires, de modes de responsabilité pénale individuelle, de prescription et de peines.

Par ailleurs, la législation belge incrimine les infractions connexes à un acte de disparition forcée non constitutif d'un crime contre l'humanité.²² Elle établit,



à leur égard, les mesures requises par la Convention quant à l'établissement de la compétence territoriale et extraterritoriale des autorités belges, quant aux modes de responsabilité pénale individuelle, quant à la nature continue de ces infractions et quant à la lourdeur des sanctions pénales liées à ces infractions. Elle prévoit en outre des circonstances aggravantes et atténuantes conformes à la Convention.

Le droit belge consacre, comme norme constitutionnelle, le droit de toute personne à la liberté et à la sûreté. Une exception à ce droit n'est permise que lorsqu'elle est prévue par la loi, sous les conditions et selon les modalités prévues par la loi.

Conformément à la Convention, la législation belge offre à toute personne privée de liberté les garanties suivantes :

- qu'elle soit placée dans des lieux officiels reconnus, réglementés et contrôlés ;
- que la raison de sa privation de liberté, de même que ses droits, lui soient clairement expliqués ;
- que sa privation de liberté soit notifiée tant à des autorités publiques, qu'à des personnes de son choix et, le cas échéant, aux autorités consulaires de l'Etat dont elle est ressortissante ;
- qu'elle entretienne des contacts avec l'extérieur ;
- que les principales étapes de sa privation de liberté fassent l'objet d'enregistrements accessibles aux organes de contrôle ;
- que sa situation soit traitée par des autorités indépendantes et impartiales de manière transparente, contradictoire et non-discriminatoire ;
- et que la régularité des procédures suivies soit contrôlée par des organes indépendants, nationaux et internationaux.

8

La législation belge ne permet aucun régime d'exception à ces règles.

De nombreuses formations liées au respect des droits fondamentaux des individus privés de liberté sont données aux personnes chargées de la garde et du traitement de ceux-ci, non seulement à leur entrée en fonction, mais aussi de manière continue tout au long de leur carrière.

Outre des sanctions pénales, la législation belge établit des sanctions disciplinaires à l'égard de tout officier public qui contreviendrait aux procédures de privation de liberté établies par la loi. La loi belge régit, par ailleurs, adéquatement la question du devoir d'obéissance à l'autorité hiérarchique et exclut qu'un ordre manifestement illégal, comme le serait en

toute hypothèse un ordre de disparition forcée, puisse constituer une cause de justification.

Il est important de noter que le droit belge permet à toute personne de dénoncer tout abus dans le cadre d'une privation de liberté, de porter plainte, de se déclarer, le cas échéant, personne lésée ou de se constituer partie civile. Plus que cela, le droit belge impose à tout officier public de dénoncer une infraction dont il aurait connaissance.

En outre, notre système accorde une attention particulière aux victimes au sens large. Il aménage des mécanismes d'accueil, d'assistance et d'aide à leur attention en dehors de la procédure judiciaire et dans le cadre de la procédure judiciaire.

Par ailleurs, le droit et la pratique belges garantissent le principe de non-refoulement lié aux atteintes graves à la personne dans le cadre des procédures à la fois d'extradition et d'éloignement.

En ce qui concerne plus particulièrement les enfants, notre législation incrimine leur soustraction, de même que la falsification de leur état civil. Elle entoure par ailleurs les procédures d'adoption des garanties nécessaires à l'exclusion des cas de disparitions forcées et assure que les informations sur les origines des enfants soient conservées et accessibles.

L'on soulignera enfin un développement législatif récent visant à faciliter les recherches des personnes disparues et à permettre à leur famille de ne pas rester dans l'incertitude : la loi du 21 décembre 2013 modifiant le Code d'instruction criminelle et la loi du 22 mars 1999 relative à la procédure d'identification par analyse ADN en matière pénale en vue de créer une banque de données ADN « Personnes disparues ». ²³ Seront conservés dans cette banque les profils ADN de traces découvertes de personnes disparues ou de dépouilles mortelles non identifiées ainsi que les profils ADN d'échantillons de référence d'un ascendant, d'un descendant ou d'un collatéral d'une personne disparue.

Les recommandations du Comité

Le Comité CED a salué la bonne volonté dont la Belgique a fait preuve tout au long de l'exercice. Il s'est félicité de la technicité des documents écrits élaborés



par les autorités belges ainsi que de la clarté des explications orales données par la délégation.

Tout en faisant part de sa satisfaction à l'égard des garanties mises en place dans notre système juridique, le Comité CED a recommandé plusieurs améliorations.²⁴ Nous nous concentrerons ici sur les recommandations prioritaires relatives à des modifications législatives. Elles sont au nombre de trois.

Premièrement, le Comité CED a encouragé la Belgique à poursuivre et finaliser ses travaux destinés à la ratification du Protocole facultatif se rapportant à la Convention contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants. Une réflexion sur les développements institutionnels et techniques nécessaires est menée par les entités fédérales et fédérées concernées, en considération des structures existantes, de leurs différents mandats et niveaux d'indépendance.

Deuxièmement, le Comité CED a souligné qu'une mise en œuvre complète de la Convention requiert encore la création d'une incrimination autonome de la disparition forcée non constitutive d'un crime contre l'humanité qui se distingue des infractions connexes à cet acte. Un avant-projet de loi a été préparé en ce sens sous la dernière législature. Il n'a toutefois pas pu être finalisé avant la dissolution des chambres législatives précédant les élections du 25 mai 2014. Le Collège des Procureurs généraux se prononcera bientôt sur l'articulation des dispositions prévues dans l'avant-projet avec les dispositions existantes. Le projet de texte, si nécessaire adapté suite à l'avis du Collège, sera confié au nouveau gouvernement. Il devra être soumis à l'approbation du Conseil des ministres nouvellement formé, puis au Conseil d'Etat avant d'être déposé au Parlement.

Troisièmement, le Comité CED a invité la Belgique à finaliser ses travaux visant l'adoption de deux arrêtés royaux pertinents dans le cadre de la mise en œuvre de la Convention.

Le premier concerne le registre des privations de liberté. Se conformant aux recommandations du Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants et du Comité permanent de contrôle des services de police, la loi belge requiert déjà que toute privation de liberté soit enregistrée dans des registres officiels. Ceux-ci doivent refléter le déroulement chronologique d'une privation de liberté et contenir tous les éléments pertinents dans l'application de cette mesure. Des démarches visant l'homogénéisation des pratiques des

unités de police ont déjà été entreprises. Elles doivent néanmoins être codifiées dans un arrêté royal fixant le contenu précis des registres, les conditions d'utilisation et les modalités de conservation des données. Un projet d'arrêté royal a été préparé sous la dernière législature. Il reviendra au nouveau gouvernement de procéder à son adoption.

Le second arrêté royal visé par le Comité CED porte sur l'accès aux origines des enfants adoptés. La loi belge requiert déjà des autorités compétentes en matière d'adoption qu'elles conservent les informations qu'elles détiennent sur les origines des adoptés et qu'elles organisent l'accès des adoptés à ces informations. L'arrêté royal en préparation visera à harmoniser les pratiques relatives à la collecte, la conservation et l'accès à ces informations.

La Belgique est invitée à rendre compte du suivi de ces trois recommandations d'ici un an.

Conclusion

Actuellement en conformité avec la grande majorité des dispositions de la Convention, le droit et la pratique belges contribuent à promouvoir les objectifs visés par cet instrument.

Certes, depuis la seconde guerre mondiale, l'histoire de notre pays a eu la chance d'être épargnée par le phénomène des disparitions forcées. Il est néanmoins essentiel de garder à l'esprit que sa prévention a exigé l'ancrage et le maintien de l'état de droit dans toutes les institutions et les procédures publiques. Bien des acteurs concourent quotidiennement à cette œuvre de vigilance.

La formation du nouveau gouvernement fédéral permettra de poursuivre les travaux visant à réaliser une mise en œuvre complète de la Convention, en considération des recommandations du Comité CED.

La Belgique confirmera ainsi son engagement sur la scène internationale dans la lutte contre l'impunité des violations des droits fondamentaux et dans la consolidation des garanties démocratiques.

Les disparitions forcées constituent une abstraction pour la plupart de nos concitoyens. Voilà qui est heureux. Cette insouciance devrait être un droit pour tous plutôt que le luxe de certains.



Noten

1. Licenciée en droit et spécialisée en droit international public de l'Université de Leyde, Anne-Marie Baldovin travaille dans le Service des Principes de droit pénal et de procédure pénale de la Direction générale Législation, Libertés et Droits fondamentaux du SPF Justice. Elle a été la coordinatrice du rapport belge sur la mise en œuvre de la Convention internationale pour la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées.

L'auteur s'exprime toutefois à titre personnel. Ses propos n'engagent pas le SPF Justice.

2. Loi du 6 avril 2010, *M.B.*, 30 avril 2006; Décret du Conseil flamand du 7 mai 2010, *M.B.*, 24 juin 2006; Décret de la Communauté française du 27 mai 2010, *M.B.*, 24 juin 2010; Décret de la Région wallonne du 3 juin 2010, *M.B.*, 16 juin 2010; Ordonnance de la COCOM du 25 novembre 2010, *M.B.*, 7 décembre 2010; Décret de la Communauté germanophone du 28 mars 2011, *M.B.*, 29 avril 2011.

3. Déclarations facultatives fondée sur les articles 31 et 32 de la Convention.

4. Article 2 de la Convention.

5. Ces phénomènes, mis à charge d'États démocratiques, en ce inclus des États européens, ont été condamnés par diverses instances dont la Cour européenne des droits de l'homme (Voir ainsi : l'arrêt *Khutsayev et autres c. Russie*, 27 mai 2010 ; l'arrêt *Babar Ahmad et autres c. Royaume-Uni*, 6 juillet 2010 ; l'arrêt *El Masri c. L'Ex-République Yougoslave de Macédoine*, Gde Ch., 13 décembre 2012).

6. L'on songe le plus souvent à la dictature de la junte militaire dirigée par le Général Videla en Argentine.

7. Ont ainsi vu le jour la FEDEFAM (fédération latino-américaine des associations des familles de détenu(e)s disparu(e)s) en 1981, l'AFAD (fédération asiatique contre les disparitions involontaires) en 1998, ou encore la FEMED (fédération euro-méditerranéenne contre les disparitions forcées) en 2007.

8. Ce Groupe est le premier mécanisme thématique des droits de l'homme relevant de l'Organisation des Nations Unies chargé d'un mandat de portée mondiale. Il a été établi par la résolution 20 (XXXVI) de la Commission des droits de l'homme en date du 29 février 1980. La plus récente proro-

gation de son mandat a été réalisée par le Conseil des droits de l'homme dans sa résolution 16/16 datée du 24 mars 2011 et dans sa décision 25/116 du 27 mars 2014. Le mandat du Groupe de travail consiste à aider les familles à faire la lumière sur le sort des personnes qui auraient disparu et à en retrouver la trace, à suivre les progrès accomplis par les États dans le respect des obligations découlant de la Déclaration sur la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées et à fournir aux États l'assistance nécessaire pour mettre en œuvre ces normes.

9. Ces chiffres proviennent du rapport annuel 2014 du GTDFI, A/HRC/22/49, publié le 4 août 2014.

10. A. Verstraeten, « La 'disparition forcée' en Argentine: occultation de la mort, empêchement du deuil, terreur, liminalité », *Frontières*, 2006, vol. 19, n°1, 74-79.

11. Voir par exemple « Argentine : la fondatrice des Grands-Mères de la place de Mai retrouve son petit-fils 36 ans après », *Le Monde*, 6 août 2014.

12. La Déclaration sur la protection de toutes les personnes contre les disparitions forcées, adoptée par l'Assemblée générale des Nations Unies le 18 décembre 1992 (Résolution 47/133), sur laquelle s'est notamment appuyée l'élaboration de la Convention, n'était pas contraignante. Le pas d'un instrument juridique contraignant n'avait été franchi qu'au niveau régional avec la Convention interaméricaine sur les disparitions forcées des personnes, adoptée le 9 juin 1994.

13. Pour un examen plus détaillé du cadre juridique international préexistant : voir le rapport présenté par M. Manfred Nowak, expert indépendant chargé d'étudier le cadre international actuel en matière pénale et de droits de l'homme pour la protection des personnes contre les disparitions forcées ou involontaires, conformément au paragraphe 11 de la résolution 2001/46 de la Commission, 8 janvier 2002, E/CN.4/2002/71.

14. Un équilibre doit en effet être trouvé entre, d'une part, la réticence des proches de la personne disparue à ce que cette dernière soit déclarée décédée et, d'autre part, la nécessité de répondre à des difficultés pragmatiques liée à la personne disparue (comme son statut de salarié, ses relations de travail, son droit de propriété) ou rencontrées par les proches de la personne disparue (comme le statut marital du ou de la partenaire, l'accès aux comptes



bancaires, l'établissement des liens de filiation, les droits de succession).

15. CED/C/BEL/1 et CED/C/BEL/1/Corr.1.

16. A/HRC/16/48/Add.3.

17. Précisons qu'à la date à laquelle l'élaboration de ce rapport a été entamée, seul un des rapports déposés au Comité CED par d'autres Etats avait été rendu public (celui de l'Uruguay).

18. CED/C/2.

19. www.unpo.org

20. CED/C/BEL/Q/1.

21. CED/C/BEL/Q/1/Add.1.

22. L'on pense ici aux détentions illégales et arbitraires, à la torture, aux traitements inhumains et dégradants, à l'enlèvement et au recel de mineurs et autres personnes vulnérables, à l'adoption illégale ou encore au faux en écriture ou à la falsification de l'état civil à la naissance d'un enfant.

23. *M.B.*, 30 janvier 2014.

24. CED/C/BEL/CO/1.



Het VN-Wapenhandelsverdrag, een effectief instrument voor de bescherming van mensenrechten?

Over totstandkoming, inhoud, belang en implementatie

Wim Taelman¹

Op 31 juli 2011 verliet de 21-jarige bouwvakker Khaled al-Hamedh kort na zijn ontbijt zijn huis in de stad Hama om geneesmiddelen te kopen voor zijn vier jaar oude broer die koorts had². Hij kwam nooit terug thuis. Uren later legden familieleden hem in de tuin van de nabijgelegen al-Serjawi moskee neer, met verbrijzeld lichaam en een kogelwonde in de rug. Toen Khaled al-Hamedh die ochtend de Hama's Bab Qebli buurt inliep waren de Syrische strijdkrachten de stad aan het binnenvallen, waarbij ze ook schoten afvuurden in de woonwijken. Omstaanders vertelden later dat hij in de rug was geschoten toen hij de straat probeerde over te steken naar het ziekenhuis. Een legertank reed toen moedwillig over hem heen. Pas wanneer de tanks waren weggetrokken konden omstaanders bij hem komen en zijn lichaam naar het ziekenhuis brengen.

In februari 2011 begonnen in Syrië de demonstraties om hervormingen te vragen, rond half maart werden dit massaprotesten. De Syrische autoriteiten beantwoordden dit met extreem geweld in hun poging om de protesten te onderdrukken. Ze zetten tanks en gepantserde voertuigen in voor militaire operaties en beschoten naar verluidt woonwijken in steden en plaatsen waar protest had plaatsgevonden. Veiligheidstroepen

schoten daarbij mensen dood. Sluipschutters werden ingezet, en die vuurden ook naar mensen die op straat gewonden trachtten te helpen.

Wapens werden aan Syrië geleverd door de Russische Federatie (naar verluidt de belangrijkste wapenleverancier, voor wie Syrië meer dan 10% van de wapenexport vertegenwoordigt), Italië leverde vuurcontrolesystemen voor de Russische tanks, en ook Frankrijk, India en Egypte leverden wapens, munitie of gevechtsvoertuigen. Het is duidelijk dat meer controle op de wapenhandel had kunnen bijdragen om deze misdaden te voorkomen.

In de periode 1989-2010 stierven tussen 794 000 en 1 115 000 mensen als gevolg van gewapende conflicten. Naar schatting 42 procent van de moorden wereldwijd worden gepleegd door gewapende personen en bendes. Slechts 35 landen publiceren rapporten over internationale transfers van conventionele wapens, slechts 25 over de werkelijke afgiften. In 2010 was de totale waarde van de wereldwijde handel in conventionele wapens, volgens officiële statistieken, ongeveer 72 miljard dollar.³

12 Inleiding

“De originaliteit van het idee van het Wapenhandelsverdrag bestond erin dat – voor het eerst in de geschiedenis – staten zich zowel op internationale mensenrechten, humanitair recht als internationaal strafrecht moeten baseren om te beslissen een grensoverschrijdende overdracht van wapens al dan niet te laten doorgaan. Dat vormt de kern van het idee voor het VN Wapenhandelsverdrag, en het ontstond bij enkele mensen in een klein kamertje in het internationaal secretariaat van Amnesty. En dat principe vormt nu het hart van het verdrag.”⁴, aldus Brian Wood, hoofd van de afdeling Arms Control and Human Rights van Amnesty International.

En hij vervolgt: “En het toont ook aan dat als gewone mensen zoals ik, leden van Amnesty International wereldwijd en onze partners in de civiele samenleving, een krachtig idee kunnen uitdenken dat de moeite waard is om ervoor te vechten, bij dat idee blijven en het voorstel vervolgens uitwerken tot iets waar politieke leiders mee de schouders onder zetten, wij echt wel het verschil kunnen maken.”⁵

Amnesty International en de wapenhandel

Amnesty International verzet zich niet tegen elk gebruik van wapens en kant zich niet in principe tegen alle vormen van productie van wapens of handel in



wapens. Amnesty International kant zich wel tegen die overdrachten van wapens, wapensystemen, munitie, veiligheidsmaterieel, ... waarvan men redelijkerwijze kan verwachten dat ze bijdragen tot ernstige mensenrechtenschendingen of tot ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht.

Historiek⁶

Toen Irak in 1991 Koeweit binnenviel, wat leidde tot de Golfoorlog, bleek dat dit land vol zat met wapens die nota bene geleverd werden door alle vijf de Permanente Leden van de Veiligheidsraad. Verschillende onder hen hadden in het decennium voordien Iran bewapend, waarmee ze een achtjarige oorlog met Irak hadden aangewakkerd – waarbij honderdduizenden burgerdoden vielen. Verder waren er de conflicten in de Balkan, was er de genocide in Rwanda (1994), en diverse andere conflicten op diverse continenten. Volgens Brian Wood veroorzaakte de legitimiteitscrisis in het domein van de handel in conventionele wapens een paradigma-shift⁷.

Niet dat er vroeger geen pogingen geweest waren om de internationale wapenhandel te regelen. Zo had het Handvest van de Verenigde Naties aan de Veiligheidsraad het mandaat gegeven om een systeem uit te werken voor het regelen van wapens, doch gedurende meer dan 60 jaar deed de Veiligheidsraad geen enkel voorstel om de handel in conventionele wapens te reguleren.

De term 'conventionele wapens' gebruikt men voor wapens die vooral bedoeld zijn om een militaire vijand te vernietigen (bases, legers, tanks, enz.)⁸. 'Massavernietigingswapens', zoals de ABC-wapens (Atoom-, Biologische en Chemische wapens), zijn ontworpen "om hele landen en volken weg te vagen".⁹

Bovengenoemde crisissen werkten in de hand dat niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en juristen in toenemende mate bezorgd werden over de ernstige impact van onverantwoordelijke wapenoverdrachten op de toestand van de mensenrechten en op de humanitaire toestand. Zo kwamen, in 1993 en 1994, op een Amnesty-kantoor in Londen vier NGO's waaronder Amnesty International zelf samen om er te werken aan een ontwerp voor een bindende *International Code of Conduct* voor internationale wapentransfers die, om tactische redenen, initieel gericht was op de lidstaten van de Europese Unie (EU). De EU was juist tot een overeenkomst gekomen over acht criteria voor wapentransporten, maar – net zoals de pas binnen de Organisatie voor Veiligheid en Ontwikkeling (OVSE)

tot stand gekomen principes over wapenexporten – waren deze volledig vrijwillig, daar waar deze NGO's bindende standaarden nastreefden.

Met de steun van enkele bijkomende NGO's, waaronder *Saferworld* en de *British-American Security Information Council (BASIC)*, werd verder werk gemaakt van richtlijnen die hun wortels hadden in de internationale mensenrechten en in het internationaal humanitair recht. Europese Amnesty-secties begonnen hun inspanningen om hun politieke leiders warm te maken voor de idee. Toen de VS-sectie van Amnesty International en enkele andere NGO's in de VS lucht kregen van de idee begon het zich snel aan de andere kant van de Atlantische oceaan te verspreiden en trok het de aandacht van Óscar Arias, de voormalige president van Costa Rica en tevens winnaar van de Nobelprijs van de Vrede van 1987.

Arias nodigde collega's Nobelprijswinnaars waaronder Amnesty International (Nobelprijs 1977) uit op een "*State of the World Forum*" in San Francisco in oktober 1996. Samen met Óscar Arias werkten Brian Wood en Suzan Waltz, deze laatste toen internationaal voorzitter van Amnesty International, een herziene *International Code of Conduct* uit. Deze leidde in 1998 tot de *Code of Conduct on Arms Exports* van de EU, die echter een vrijwillige code bleef. Het was echter het eerste stel gedetailleerde criteria voor wapenexport die relevant waren voor de internationale verplichtingen op het terrein van internationaal recht, mensenrechten inbegrepen.

Ondertussen was de internationale interesse aangewakkerd. In november 2000 vroegen Óscar Arias en een reeks andere laureaten van de Nobelprijs waaronder Desmond Tutu en José Ramos Horta samen met Amnesty International en een versterkte groep NGO's aan de VN-Missie van Costa Rica om een herzien ontwerp van de Code of Conduct te verspreiden naar alle lidstaten van de VN.

Dit leidde niet alleen tot hoongelach bij ontwapeningsexperten maar ook tot positieve reacties van sympathiserende diplomaten. Die gaven daarbij echter aan dat er bijkomend werk nodig was om de wettelijke provisies in het ontwerp te versterken, en dat vele staten op dat moment reeds betrokken waren in een VN-proces om een internationaal programma betreffende kleine wapens tot stand te brengen, eerder dan een verdrag betreffende de handel in alle soorten conventionele wapens.

Als reactie namen Amnesty International en een reeks andere NGO's het initiatief om met de hulp van juridische experts de teksten door de zeef te halen van het internationaal recht, inclusief mensenrechten en



internationaal humanitair recht, en om het voorstel te verfijnen. Dit leidde tot een nieuwe versie, de *Framework Convention on International Arms Transfers*. In 2001 begonnen Amnesty International, andere laureaten van de Nobelprijs alsook partner NGO's het nieuwe voorstel voor een verdrag te promoten bij regeringen die het idee sympathie toedroegen. Ze nodigden regeringsafgevaardigden uit om het nieuwe ontwerp te bediscussiëren: in Cambridge (UK), in Finland, in Tanzania, En telkens groeide de interesse van regeringen.

Een kerngroep van NGO's werkte toen een plan uit om een veel breder publiek erbij te betrekken. De brede coalitie rond kleine wapens, het *International Action Network on Small Arms (IANSA)*, realiseerde zich dat het *UN Programme of Action* niet voldoende impact zou hebben op de naleving van mensenrechten en van internationaal humanitair recht zonder een verdrag dat de wapenhandel zou regelen. In oktober 2003 lanceerden Amnesty International, Oxfam en IANSA de *Control Arms Campaign* die in meer dan 100 landen ijverde voor een wereldwijd Wapenhandelsverdrag. De campagne hanteerde innovatieve actietechnieken, zoals 's werelds eerste *Million Faces* online foto-petitie (zie kader) en talrijke andere meer plaatselijke acties en evenementen zoals een kamelenkaravaan door de Sahel in Mali. Het aantal ondersteunende regeringen groeide aan van een handvol in 2001 tot meer dan 50 in het begin van 2005. Toen in september 2004 de toenmalige Britse minister van Buitenlandse Zaken Jack Straw onverwacht aankondigde dat het Verenigd Koninkrijk (VK) het ontwerp Wapenhandelsverdrag zou steunen, bracht dit een sneeuwbal effect in de EU teweeg. Tot dan toe was het moeizaam gegaan, maar nu volgden Frankrijk en de andere landen van de EU snel en groeide ook de steun in Afrika en Latijns-Amerika.

name Argentinië, Australië, Costa Rica, Finland, Japan, Kenia en het VK, in de VN Algemene Vergadering de resolutie "*Towards an Arms Trade Treaty*" in. Toen daarover in oktober 2006 in de VN's *First Committee on Disarmament* moest gestemd worden kreeg de resolutie de steun van 153 staten. Verschillende grote wapen exporterende landen zoals Rusland en China onthielden zich, de VS – toen onder de Bush administratie – stemde als enige staat tegen.



Overhandiging van de *Million Faces* petitie aan toenmalig Secretaris-generaal Kofi Annan, 26 juni 2006 – UN Photo/Eskinder Debebe

Dit leidde enerzijds tot een formeel VN-proces om de opinies van de staten over het voorgestelde verdrag in te winnen en anderzijds tot de organisatie, in tal van landen, onder de impuls van de *Control Arms* campagne, van een *People's Consultation* waarbij politieke leiders werden gevraagd zich voor het verdrag uit te spreken.

Eind 2009 was er voldoende politieke steun verzameld om een nieuwe VN-resolutie in de Algemene Vergadering in te dienen. In oktober had de VS, nu onder de Obama administratie, aangekondigd dat ze zich achter een verdrag zou scharen indien de eindstemming er een zou zijn met consensus, indien dus alle staten akkoord zouden gaan hiermee. Twee maanden later werden de formele onderhandelingen, waaronder vijf '*preparatory meetings*' in de loop van 2010 en 2011, opgestart. Dit eindigde in een periode van vier weken van finale onderhandelingen in juli 2012.

In de loop van het onderhandelingsproces waren duidelijke onderhandelingsposities van de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad alsook van andere staten naar voor gekomen. Sommige, zoals de VS, wilden het bereik van het verdrag beperken door munitie uit het verdrag te weren. Andere, zoals Rusland, leken het eens met alle items in het verdrag maar verzetten zich tegen de rol van mensenrechten en humanitaire standaarden om wapentransfers te controleren. In het proces speelden ook regionale en sub-regionale allianties en vijandschappen een rol, en dat maakte het

De Million Faces Petition was een leuke, visuele manier die mensen toeliet hun bezorgdheid te tonen over de niet-gereguleerde wereldwijde wapenhandel. Mensen konden een foto van henzelf uploaden of een tekening van henzelf maken om die toe te voegen als deel van de Million Faces Gallery. De petitie werd in 2003 gelanceerd en bereikte meer dan een miljoen 'ondertekeningen'.

Tegen half 2006 gonsde het in het VN hoofdkwartier in New York van de besprekingen over het Wapenhandelsverdrag. In juni van dat jaar overhandigden de trekkers van de *Control Arms* campagne de *Million Faces* aan de toenmalige VN Secretaris-generaal Kofi Annan, met een oproep aan de leiders om het verdrag te steunen. In juli dienden zeven landen, met



Inhoud

*Algemeen*¹¹

Draagwijdte

De wapentransfers waarop het verdrag betrekking heeft betreffen uitvoer, invoer, doorvoer, overslag en tussenhandel. Verplaatsingen van wapens waarin de materialen niet van eigenaar veranderen vallen uitdrukkelijk niet onder het verdrag.



Tussenhandel of brokering¹³ “vormt een aparte categorie van internationale wapenhandel. Tussenhandelaars bemiddelen en regelen transacties tussen producenten, kopers of verkopers. Zij brengen klanten en leveranciers met elkaar in contact, onderhandelen deals, regelen transport, enz. Een tussenhandelaar opereert van op afstand en heeft de wapens niet zelf in bezit.”

Doorvoer¹⁴ “is de handelstransactie waarbij goederen het grondgebied van een staat doorkruisen op weg van een exportland naar een invoerland. Daarbij maakt men een onderscheid tussen transit (zonder overlading) en transshipment (met overlading). Bijvoorbeeld, wanneer een schip uit Rusland met gevechtshelikopters op weg naar Venezuela aanmeert in de haven van Antwerpen, zich bevoorraadt en verder vaart, is er sprake van transit. Wanneer deze helikopters echter overgeladen worden op een ander vervoersmiddel is er sprake van transshipment.”

Criteria

Het verdrag maakt een onderscheid tussen twee categorieën in het regelen van toegelaten wapentransfers: in de ene categorie geldt een duidelijk verbod voor alle wapentransfers, in de andere categorie moet er voor een wapenexport een risicoanalyse gebeuren. Simpelweg verboden zijn wapentransfers die vallen onder maatregelen van de VN Veiligheidsraad, in het

bijzonder de afgekondigde wapenembargo's. Ook wapentransfers die onder andere internationale verplichtingen of overeenkomsten verboden zijn, bijvoorbeeld in het kader van de bestrijding van de illegale wapenhandel, zijn verboden. Ook transfers waarvan men op het ogenblik van de eventuele toelating weet heeft dat ze zouden worden gebruikt voor het plegen van genocide, voor het plegen van misdaden tegen de menselijkheid, voor het plegen van ernstige schendingen van de Conventies van Genève van 1949, voor het plegen van aanvallen die gericht zijn tegen civiele objecten of tegen burgers die beschermd zijn en ten slotte voor het plegen van andere internationaal als oorlogsmisdaad erkende daden vallen onder de categorie van uitdrukkelijk verbod.

Wapentransfers die niet als gevolg van bovengenoemde criteria verboden zijn moeten volgens het verdrag alsnog verboden worden indien er een overtuigend ('overriding') risico bestaat dat de wapenexport een bijdrage levert tot de ondermijning van de vrede en de veiligheid, dat de wapenexport wordt gebruikt om ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht of van de mensenrechten te begaan of mogelijk te maken, om daden te plegen die door internationale overeenkomsten als terrorisme worden beschouwd of om daden te plegen die door internationale overeenkomsten als grensoverschrijdende georganiseerde misdaad worden beschouwd. Bij de evaluatie van het risico moet men ook rekening houden met begeleidende maatregelen die bovengenoemde risico's kunnen verminderen en met de mogelijkheid dat de uitvoer bijdraagt aan ernstige daden van gendergerelateerd geweld of van geweld tegen vrouwen en kinderen.

Invoer

Betreffende de invoer bevat het verdrag vooral bepalingen betreffende de wederzijdse informatieverstrekking tussen de invoerende staat en uitvoerende staat.

Doorvoer en overslag; tussenhandel

Het verdrag bepaalt dat staten maatregelen moeten treffen om doorvoer en overslag te reguleren in overeenstemming met het internationaal recht. Betreffende tussenhandel of brokering zegt het verdrag dat staten dit moeten reguleren, bijvoorbeeld door een verplichte registratie van tussenhandelaars of door een verplichte voorafgaande goedkeuring.

Afleiding van wapens¹⁵

Van staten wordt verwacht dat zij bij een wapenexport het risico op afleiding van de wapens evalueren en eventueel begeleidende maatregelen nemen om dit risico te verminderen. Staten moeten samenwerken en informatie uitwisselen om het risico op afleiding

te verminderen. Bij een vaststelling van afleiding moeten ze geëigende maatregelen nemen om dit aan te pakken. Staten worden aangemoedigd om informatie uit te uitwisselen over effectieve maatregelen om afleiding aan te pakken, inclusief informatie rond illegale wapenhandel en aanverwante, dit om afleiding beter te begrijpen en te voorkomen. Staten worden aangemoedigd om elkaar en het secretariaat te informeren over de maatregelen die zij nemen om afleiding aan te pakken.

Registratie en verslaggeving

Staten moeten registers bijhouden over de goedgekeurde exportvergunningen of de exports, over de ingevoerde wapens en over de doorvoer of overslag. Ze dienen deze registers minstens tien jaar bij te houden en jaarlijks te rapporteren aan een centraal orgaan, het Secretariaat, over de internationale wapentransfers (uitvoer en invoer), hetzij op basis van de goedgekeurde vergunningen, hetzij op basis van de effectief in- of uitgevoerde wapens. Verder moeten zij het Secretariaat ook informeren over wettelijke en andere maatregelen die zij nemen ter uitvoering van het verdrag. Deze verslagen zullen door het Secretariaat verspreid worden naar alle Staten die partij zijn bij het verdrag.

Internationale samenwerking en internationale bijstand

Het verdrag bevat diverse bepalingen waarin Staten worden aangemoedigd om met elkaar informatie uit te wisselen, samen te werken en elkaar te ondersteunen. Een Conferentie van Staten-Partijen wordt ingesteld, onder meer om het overzicht te houden over de implementatie van het verdrag en desbetreffend aanbevelingen te doen, om amendering ervan te overwegen, om problemen betreffende de interpretatie van het verdrag te behandelen en om taken en begroting van het Secretariaat te beheren.

Amendering van het verdrag

Ten vroegste zes jaar na de inwerkingtreding van het verdrag kan het verdrag geamendeerd worden. Voor eventuele amendering is een procedure uitgewerkt en er werd ook bepaald dat eventuele amendering liefst bij consensus gebeurt dan wel drie vierde van de stemmen vereist, onthoudingen niet inbegrepen.

Inwerkingtreding van het verdrag en stand van zaken

In een eerste fase kunnen staten het verdrag ondertekenen. Daar bovenop kunnen staten het verdrag ook ratificeren, aanvaarden of goedkeuren. Het verdrag treedt in werking op de 90^{ste} dag nadat de vijftigste ra-



tificatie (of aanvaarding of goedkeuring) officieel werd neergelegd.

Staten kunnen ook na de inwerkingtreding nog steeds toetreden tot het verdrag.

Op 25 september 2014 hadden 121 staten het verdrag ondertekend, 53 hadden het geratificeerd. Dit betekent dat het verdrag voor deze 53 staten op 24 december 2014 van kracht wordt. Van de tien grootste wapenexporteurs hebben er vijf – Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje en het Verenigd Koninkrijk – het verdrag geratificeerd. De Verenigde Staten tekende het verdrag maar ratificeerde het vooralsnog niet. China, Canada, Israël en Rusland blijven zich tegen ratificatie verzetten.

Enkele kritische beschouwingen bij het verdrag

Een mijlpaal, maar ...

Voor de regulering van de wapenhandel is het VN-Wapenhandelsverdrag een mijlpaal. Tegelijk is het een succesverhaal voor de civiele samenleving om dit door bundeling van expertise en dankzij volgehouden campagnevoeren te hebben bereikt. Toch beantwoordt het uiteindelijke verdrag niet aan alle eisen en verwachtingen van onder meer Amnesty International.

Aantal ratificaties

Al bij al is het huidige aantal ratificaties nog zeer beperkt. Amnesty en andere organisaties voeren verder campagne om meer ratificaties te bekomen, onder meer van Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje en het Verenigd Koninkrijk, die immers tot de tien grootste wapenexporteurs behoren.

Implementatie van het verdrag

Opdat het verdrag effectief zou werken moeten staten een hele reeks wetgevende, administratieve en praktische maatregelen nemen en capaciteit ontwikkelen. Niet enkel moet de wetgeving en andere regelgeving worden aangepast om het verdrag toe te passen, er moet ook zorg gedragen worden dat het verdrag wordt vertaald naar maatregelen voor de politionele en gerechtelijke wetshandhaving ervan en naar maatregelen voor de bestrafing van inbreuken erop. Ook de bevoegdheden voor inspectie van transporten die ervan verdacht worden het verdrag te overtreden moeten worden geregeld.

En waar deze maatregelen voor een aantal landen in principe binnen hun mogelijkheden liggen is dit voor heel wat andere staten niet zo. Het verdrag mag dan wel oproepen tot samenwerking en onderlinge steun van staten bij de uitvoering van dit verdrag, zolang staten hier niet effectief actie ondernemen en de mid-

delen daarvoor voorzien riskeert dit dode letter te blijven.

Zwaktes in de bepalingen van het verdrag¹⁶

Dat het verdrag aan staten niet oplegt om jaarlijks publiek en met voldoende details te rapporteren over de wapentransfers is een ernstige lacune die het de civiele samenleving moeilijk maakt om het beleid ter zake van de regeringen aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Onder meer Amnesty International had zich duidelijk uitgesproken voor meer transparantie. Niet-gouvernementele organisaties en andere actoren zullen staten uiteraard afzonderlijk benaderen om wel uitgebreid te rapporteren.

Het valt ook af te wachten hoe staten het begrip 'overriding risk' (op schendingen van mensenrechten en humanitair recht) zullen interpreteren. In de loop van de onderhandelingen over het verdrag werd deze bepaling onder druk van een aantal landen stapsgewijs afgezwakt van 'likely to be used' over 'substantial risk' tot uiteindelijk 'overriding risk'. Zo werd de drempel om een export niet als toegestaan te beschouwen steeds hoger gelegd. Verder is het zo dat het verdrag uitdrukkelijk niet van toepassing is op transfers die geen verandering van eigenaar inhouden, wat tot gevolg heeft dat men het verdrag kan omzeilen door wapentuig zogenaamd uit te lenen of gewoonweg te schenken.

Het ontbreken van een echt internationaal controleorgaan dat toezicht moet uitoefenen op de toepassing van het verdrag en inspecties kan uitvoeren, zoals dat met andere internationale verdragen het geval is, is eveneens een zwakte in het verdrag. Ook is heel wat wapentuig met een groot potentieel om bij te dragen aan ernstige schendingen van mensenrechten of humanitair recht, niet opgenomen in het verdrag. Het gaat met name om transportvliegtuigen, militaire oefenvliegtuigen, robots, *drones*, optische en elektronische hulpmiddelen die gebruikt worden bij de coördinatie van militaire operaties. Daarnaast ontbreken items die naast andere toepassingen ook voor cyberaanvallen kunnen worden gebruikt, en materialen die door veiligheidsdiensten gebruikt worden.

Er is dus zeker voldoende reden voor de organisaties die campagne voerden om dit verdrag tot stand te laten komen om ervoor te ijveren dat het verdrag in de toekomst wordt aangescherpt.

Andere kritieken

Sommige organisaties zoals *Campaign Against Arms Trade (CAAT)*¹⁷ zijn kritischer in hun oordeel over het VN-Wapenhandelsverdrag en vinden dat geen verdrag beter was geweest dan het huidige zwakke verdrag. Ze stellen bijvoorbeeld dat de machtige wapen expor-



terende landen het verdrag zullen gebruiken als een instrument voor hun buitenlands beleid en dat de wapenindustrie er eerder profijt dan last zal van hebben, onder meer omdat het hen het aureool kan geven van onder de strikte voorwaarden van een VN-verdrag te werken.

Tot slot

Het VN-Wapenhandelsverdrag heeft ongetwijfeld het potentieel effectief van invloed te zijn op onder meer schendingen van mensenrechten en van internationaal humanitair recht. Een aanscherping van dit verdrag op enkele punten kan dit potentieel zeker verhogen. De organisaties die zich hebben ingezet om dit verdrag tot stand te laten komen zullen alvast niet nalaten zich in te zetten voor een zo groot mogelijk aantal ratificaties, de implementatie van het verdrag door de staten op te volgen, de werking van het Secretariaat en de Conferentie van Staten-Partijen op de voet te volgen en te ijveren voor een verdere aanscherping van het verdrag.

Noten

1. Wim Taelman is lid van het Themacoördinatieteam Wapenhandel van Amnesty International Vlaanderen. Tussen 1990 en 1998 was hij lid van het bestuur van Amnesty International Vlaanderen, waarvan 4 jaar (1994-1998) als voorzitter. In 2000 was hij een der oprichters van VORMEN vzw, een Vlaamse organisatie voor mensenrechteneducatie, waarvan hij tot 2008 de coördinator was.
2. Amnesty International, *No arms for atrocities or abuses*, www.amnesty.org
3. Globale wapenhandel in cijfers, www.aivl.be
4. Amnesty International, *The long journey towards an Arms Trade Treaty*, www.amnesty.org
5. Amnesty International, *The long journey towards an Arms Trade Treaty*, www.amnesty.org
6. Amnesty International, *The long journey towards an Arms Trade Treaty*, www.amnesty.org
7. Amnesty International, *The long journey towards an Arms Trade Treaty*, www.amnesty.org
8. Conventionele en massavernietigingswapens, www.vredesmuseum.nl

9. Conventionele en massavernietigingswapens, www.vredesmuseum.nl
10. Amnesty International, *The long journey towards an Arms Trade Treaty*, www.amnesty.org
11. In dit onderdeel beschrijven wij zo correct mogelijk de grote lijnen van de inhoud van het verdrag. Deze beschrijving beoogt niet alle finesses ervan en alle uitzonderingen weer te geven.
12. De volledige tekst van het verdrag kan in het Engels worden teruggevonden op <https://undaweb.s3.amazonaws.com/wp-content/uploads/2013/06/English7.pdf>
13. Tussenhandel: een aparte categorie van internationale wapenhandel, Vlaams Vredesinstituut, www.vlaamsvredesinstituut.eu/
14. De doorvoer van strategische goederen, Vlaams Vredesinstituut, www.vlaamsvredesinstituut.eu/
15. Afleiding van wapens betekent dat de wapens ofwel terechtkomen bij een gebruiker die niet overeenkomt met de eindgebruiker die in de uit- of invoervergunning vermeld wordt ofwel gebruikt worden voor een ander doeleinde dan in de vergunning vermeld.
16. Sergio Finardi, Brian Wood, Peter Danssaert, en Ken Matthysen in 'Building the Path to Disarmament', *Solutions Journal*, <http://thesolutionsjournal.com>
17. Kirk Jackson in 'The Arms Trade Treaty: A historic and momentous failure', *Ceasefire Magazine*, <http://ceasefiremagazine.co.uk/failure-arms-trade-treaty/>



De EU, België, Vlaanderen en de VN

Het Verdrag van de Verenigde Naties inzake de rechten van personen met een handicap in België

Greet Van Gool'

Wettelijk kader van de Verenigde Naties



Hoe is het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap tot stand gekomen?

Na jarenlange onderhandelingen keurde de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op woensdag 13 december 2006 het baanbrekende “Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap” (CRPD) goed. Het CRPD creëert op zich geen “nieuwe” rechten voor mensen met een handicap maar preciseert de verplichtingen van de verdragsluitende partijen met betrekking tot reeds bestaande mensenrechten, in het verlengde van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in 1948, maar dan toegepast op personen met een handicap. Men had immers vastgesteld dat die mensenrechten voor personen met een handicap vaak rechten op papier bleven en dat actie nodig was om ze toepassing te doen krijgen in het leven van alledag. Nog steeds leiden te veel obstakels ertoe dat de mensenrechten van personen met een handicap miskend of verwaarloosd worden. Het doel van het CRPD is dan ook die obstakels weg te werken.

“Paradigmashift”



Daarmee is er sprake van een echte “paradigmaverschuiving”: we moeten weg van het “defect-denken”, waarbij een handicap vanuit medisch model bekeken wordt en men een oplossing probeert te vinden door de beperking te “herstellen”, en overgaan naar een sociaal model, waarbij de handicap beschouwd wordt als de negatieve interactie tussen maatschappelijke drempels en mensen met verschillende functionele mogelijkheden of beperkingen. Niet de handicap ligt aan de oorzaak van problemen, wel de onaanpastheid van de maatschappij aan die handicap. Het CRPD wil die onaanpastheid, die obstakels zo veel mogelijk wegwerken.

Het CRPD hanteert zeer uitdrukkelijk geen definitie van handicap. Personen met een handicap omvatten personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving. Door het verdrag te ratificeren, verbinden de staten zich ertoe de bestaande belemmeringen uit de weg te ruimen en nieuwe te voorkomen.

Rol van het maatschappelijk middenveld



Bijzonder is de zeer participatieve methode van de verdragsonderhandelingen die bij de totstandkoming van het CRPD werd gehanteerd. Het principe “*Nothing about us without us*” loopt als een rode draad doorheen de totstandkoming én de uitvoering van het CRPD. Er zijn verschillende artikelen gewijd aan de rol van het maatschappelijk middenveld.

Zo hanteert [artikel 3.c](#) het principe dat mensen met een handicap volledig en daadwerkelijk moeten participeren in en opgenomen moeten worden in de samenleving. Dit principe kan beschouwd worden als het waardesysteem voor het CRPD, of een lens waardoor alle rechten en plichten van het CRPD geïnterpreteerd en geïmplementeerd moeten worden.

[Artikel 4.3](#) bevat de algemene verplichting voor de staten om nauw overleg te plegen met personen met een handicap (via hun representatieve organisaties) en hen actief te betrekken bij de hele beleidscyclus.

[Artikel 33.3](#) bepaalt dat het maatschappelijk middenveld “*betrokken en volledig moet deelnemen aan het proces van toezicht*”, waarbij de keuze voor het woord “moet” geen twijfel laat bestaan over de mate van verplichting. De staten moeten zorgen voor volledige participatie, een veel sterkere verplichting dan alleen raadpleging.





Artikel 29 tot slot handelt over de betrokkenheid van mensen met een handicap in de samenleving om “effectief en volledig te kunnen deelnemen aan de behandeling van openbare aangelegenheden, zonder discriminatie en op voet van gelijkheid met anderen” en moedigt hun participatie in publieke aangelegenheden aan.

Nationale implementatie en toezicht

Een andere nieuwigheid van het CRPD is dat er voor de eerste maal in een mensenrechtenverdrag een bepaling ingevoerd wordt die in structuren voorziet die ervoor moeten zorgen dat de verschillende bepalingen en verplichtingen van het CRPD daadwerkelijk worden uitgevoerd. Heel vaak bestaat er immers een kloof tussen de internationale normen inzake mensenrechten die op papier bestaan en die de staten beloven te respecteren, te beschermen en te voldoen, en de gevolgen van deze rechten op het leven van mensen op het nationale niveau. Dit wordt ook wel “implementatie kloof” genoemd.

Algemeen spelen daarbij verschillende factoren een rol. Zo hebben de personen op wie de internationale verdragen betrekken hebben, hun overheden en hun regeringen vaak maar een lage kennis van de internationale normen inzake mensenrechten. Meestal worden beleidsmaatregelen en programma's ontwikkeld en uitgevoerd door individuele ministeries en departementen, zonder coördinatie en communicatie tussen de verschillende overheidsinstanties. Tot slot wordt het maatschappelijk middenveld weinig betrokken bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid en programma's.

Specifiek t.a.v. mensen met een handicap zijn er nog bijkomende factoren die hen beletten om hun mensenrechten te realiseren. Zo was er, althans vóór het CRPD, een gebrek aan erkenning op internationaal niveau van de handicap als een zaak van mensenrechten. Verder is er vaak maar een laag niveau van kennis over handicaps, mensen met een handicap en de rechten van personen met een handicap, binnen alle niveaus van de samenleving (gezinnen, dienstverleners, overheden, nationale mensenrechteninstellingen en mensenrechtenorganisaties, ...). En tot slot ontbreekt een *mainstreaming* politiek en een beleid dat rekening houdt met de behoeften en de rechten van mensen met een handicap.

Al deze elementen zorgen ervoor dat mensenrechtenverdragen moeilijk uitgevoerd kunnen worden. Artikel 33 van het CRPD poogt deze hindernissen weg te

werken, omdat het voorziet in mechanismen om de uitvoering en monitoring van het CRPD te verzekeren.

Artikel 33.1 CRPD moedigt de staten aan een “holistisch” beleid inzake handicap te voeren, in plaats van een beleid binnen aparte ministeries of diensten. Het verplicht hen ten minste één centraal punt in de regering in te stellen voor vraagstukken betreffende de implementatie van het CRPD en om een effectieve coördinatie tussen de verschillende sectoren en bestuursniveaus te verzekeren. Het verplicht de verdragsluitende staten om de nodige aandacht te geven aan de oprichting of aanwijzing van een coördinatie-mechanisme, dat moet instaan voor de coördinatie tussen de verschillende overheidsinstanties.



Artikel 33.2 CRPD verplicht de staten om een kader op te richten of aan te wijzen dat één of meer onafhankelijke mechanismen omvat om de rechten van personen met een

handicap te bevorderen en te beschermen en toe te zien op de uitvoering van het CRPD. Het kader moet minstens een stevig, adequaat opgeleid orgaan zijn dat volledig onafhankelijk is van de overheid en voldoet aan de “Principes van Parijs”².



Artikel 33.3 CRPD bepaalt dat de staten moeten garanderen dat het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder personen met een handicap en hun representatieve orga-

nisaties, betrokken worden bij en volledig participeren in het toezicht op de implementatie van het CRPD. Participatie van het maatschappelijk middenveld is immers, zoals reeds gezegd, de rode draad doorheen het CRPD.

De uitvoering van het CRPD op Belgisch niveau

Ondertekening en ratificatie



Het CRPD werd voor ondertekening opengesteld op 30 maart 2007 en diezelfde dag tekenden 82 landen, waaronder België, het verdrag. Ook dat is een historisch feit want

nooit eerder tekenden zoveel staten een verdrag op de openingsdag. Het CRPD trad in werking op 3 mei 2008 en werd door België geratificeerd op 2 juli 2009.



Een relatief korte tijd, als men in aanmerking neemt dat dit moest gebeuren zowel door de parlementen van de deelstaten als door het federale parlement. Het wijst op het belang dat België aan de rechten van personen met een handicap hecht.

Focal points en coördinatiemechanisme



De FOD Sociale Zekerheid werd als focal point voor het federale niveau aangeduid en als interfederaal (in relatie met de gemeenschappen en gewesten) coördinatiemechanisme. In deze hoedanigheden coördineert de FOD Sociale Zekerheid de implementatie van het CRPD zowel op federaal vlak (via een netwerk van contactpersonen bij de federale administraties) als op interfederaal vlak (via het netwerk van de focal points aangeduid in de gemeenschappen en gewesten), is het verantwoordelijk voor de eindredactie van de verslagen die overeenkomstig artikel 35 CRPD neergelegd moeten worden en is het de Belgische contactinstelling voor alle vragen die betrekking hebben op het CRPD.

Het onafhankelijk mechanisme

Op 12 juli 2011 hebben de Federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten het Centrum voor gelijkheid van kansen en racismebestrijding aangeduid als onafhankelijke instantie (thans Interfederaal Gelijkekansen Centrum). In deze hoedanigheid heeft het IGC volgende opdrachten:

- **Bevorderen:** personen met een handicap, de betrokken organisaties en verenigingen en het grote publiek informatie verstrekken over en bewust maken van het bestaan van het CRPD, van het opzet ervan en van de rechten die het garandeert.
- **Beschermen:** volledig onafhankelijk juridisch advies verstrekken en mensen begeleiden die van oordeel zijn dat hun rechten werden geschonden.
- **Opvolgen:** nagaan of de wetgeving, het gevoerde beleid en de nationale praktijken stroken met het CRPD en of de maatregelen die de overheid neemt wel degelijk een optimale toepassing van het CRPD op nationaal vlak garanderen.

Het maatschappelijk middenveld

Het maatschappelijk middenveld wordt in hoofdzaak betrokken via de adviesorganen die er in de verschillende beleidsniveaus bestaan. Op federaal vlak spelen vooral de Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH) en het *Belgian Disability Forum* (BDF) een belangrijke rol.

De rapportage

Zoals bij andere mensenrechtenverdragen, hebben de verdragsluitende partijen ook t.a.v. het CRPD een rapportageverplichting. Zo moet binnen twee jaar na de ratificatie een uitgebreid rapport ingediend worden bij het Comité voor de Rechten van Personen met een Handicap³ over de maatregelen die genomen werden om de verplichtingen van het CRPD na te komen en over de vooruitgang die werd geboekt. Daarna wordt, ten minste eenmaal per vier jaar, een vervolgrapport uitgebracht. Dit rapport moet dan vooral ingaan op de opvolging van de aanbevelingen van het Comité en op belangrijke evoluties die zich voorgedaan hebben sinds het voorgaande rapport.



Vermits België het CRPD geratificeerd heeft in augustus 2009, diende het eerste Belgische rapport neergelegd te worden ten laatste in juli 2011, wat ook gebeurde⁴. Dit

rapport bevat, artikel per artikel, een overzicht van de maatregelen die België genomen heeft om de bepalingen van het CRPD uit te voeren. Geen eenvoudige zaak, gelet op de complexe staatsstructuur van België, waardoor nu eens enkel de federale staat, dan weer enkel de gemeenschappen of gewesten, of nog zowel de federale overheid als de gemeenschappen en gewesten bevoegd zijn voor een bepaalde materie. Voeg daar nog aan toe dat het rapport maximaal 60 bladzijden mag bevatten en men weet direct dat het opmaken van het rapport een delicate evenwichtsoefening was. Net ook om rekening te houden met de federale structuur van België en om alle overheden die bevoegd zijn inzake handicap te betrekken, werd een coördinatieproces ingevoerd voor de opmaak van het rapport. De werkgroep “Internationale relaties” van de IMC Welzijn, Sport en Gezin – deel personen met een handicap tekende dit proces uit, bepaalde artikel per artikel de verdeling van de bevoegdheden en maakte een werkalender op om de termijnen te halen. Het proces werd gecoördineerd in nauwe samenwerking tussen het coördinatiemechanisme en de cel Coor-Multi van de FOD Buitenlandse Zaken. Er werd ook een vergadering met het maatschappelijk middenveld georganiseerd, waarop verschillende verenigingen vertegenwoordigd waren.





Uit de eerste rapportage oefening kunnen een aantal lessen voor de toekomst getrokken worden. Zo is het van essentieel belang dat tijdig gestart kan worden met de opmaak

van het verslag. Gelet op het grote belang dat het CRPD hecht aan de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld, is het ook nodig om ervoor te zorgen dat zij van in het begin bij het proces betrokken worden en dat hen de mogelijkheden en instrumenten gegeven worden om deze consultatie ook daadwerkelijk te kunnen uitvoeren. Vermits het verslag een belangrijke graadmeter van de mate van implementatie van de bepalingen van het CRPD is, is het ook belangrijk om een ruime verspreiding ervan te verzekeren, en het ook in een brailversie en een “easy to read” versie ter beschikking te stellen.

Zoals voor andere verdragen gebruikelijk is, werden er verschillende “schaduwrapporten of “alternatieve” rapporten ingediend, zowel vanuit het maatschappelijk middenveld (vanwege GRIP en BDF) als vanwege het onafhankelijk mechanisme.

Het belang van die alternatieve rapporten valt niet te onderschatten. Op Belgisch vlak verlenen zij een kritische kijk op de wijze waarop de verschillende artikelen van het CRPD toegepast worden. Zij geven aan hoe de verschillende principes toegepast zouden moeten worden, terwijl het officiële Belgische rapport eerder een “as is” situatie weergeeft. Voor het VN-Comité vormen zij dan ook een belangrijke graadmeter voor de mate van implementatie en zijn zij een belangrijke bron van informatie.

Het onderzoek van het Belgische rapport

22

De behandeling van het Belgische verslag door het VN Comité startte slechts in 2014, ruim twee jaar na de indiening ervan. Een spijtige zaak want op deze manier verliest men de dynamiek die bij de redactie van het rapport op gang gebracht was. Heel wat informatie is dan ook niet meer actueel en het brengt de timing voor de volgende rapportage in het gedrang, zeker als men weet dat het volgende rapport moet ingaan op de aanbevelingen die door het VN-Comité gemaakt werden. Zo zou België zijn volgende rapport reeds in juli 2015 moeten indienen – minder dan een jaar na de mededeling van de opmerkingen van het Comité. Zoals ook bij andere staten het geval is, heeft het Comité daarom in zijn slotopmerkingen gevraagd het tweede en derde Belgische rapport samen in te dienen, ten laatste op 2 augustus 2019.

List of Issues

Zoals gebruikelijk is, heeft het VN-Comité een “List of Issues” opgemaakt, een lijst van vragen die de leden zich stellen aan de hand van een eerste lezing van het verslag.

Ook voor de antwoorden op deze vragen trad de FOD Sociale Zekerheid, in samenwerking met de FOD Buitenlandse Zaken, als coördinator op. Want opnieuw moesten er verschillende overheden en administraties geraadpleegd worden. Vermits verschillende vragen hun oorsprong vonden in de kritische bemerkingen uit de alternatieve verslagen van het maatschappelijk middenveld en het onafhankelijk mechanisme (een delegatie van het maatschappelijk middenveld en van het Interfederaal Gelijkekansen Centrum werd trouwens ontvangen en gehoord door de leden van het Comité, voorafgaand aan de opmaak van de vragenlijst) was een grondige lezing van die opmerkingen vaak een welkome hulp om de vragen van het Comité beter te plaatsen, zodat er het gepaste antwoord op gegeven kon worden.

Heel wat vragen waren ook niet nieuw en werden reeds gesteld naar aanleiding van onderzoeken van andere Belgische verslagen in het kader van andere mensenrechtenverdragen, zoals bijv. het verdrag tegen foltering, het verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen, ... Ook de antwoorden daarop waren een nuttige bron van informatie.

De eigenlijke bespreking van het verslag – de zgn. “constructieve dialoog” – vond plaats op 18 en 19 september 2014. Het VN-Comité was dankbaar voor het hoge niveau van de Belgische delegatie, die vrij omvangrijk was. De verschillende focal points en het coördinatiemechanisme namen eraan deel, evenals experts in de verschillende beleidsdomeinen uit het CRPD, zoals onderwijs, opvang, justitie, ... Ook een vertegenwoordiger van de Europese Commissie maakte deel uit van de Belgische delegatie, vooral als waarnemer maar ook om informatie te verstrekken bij eventuele vragen van het comité over Europese regelgeving of beleid.

Het maatschappelijk middenveld en het onafhankelijk mechanisme maakten geen deel uit van de delegatie maar zij waren vanzelfsprekend wel aanwezig (zij hadden voorafgaandelijk aan de zitting opnieuw een onderhoud met de leden van het comité) en hun deelname werd gedeeltelijk gefaciliteerd en gefinancierd door de Belgische overheden.



De constructieve dialoog verliep over twee halve dagen. Na de inleiding door de voorzitter van het comité en de inleidende verklaringen van België was het de beurt aan de rapporteur. Vervolgens werden, telkens per reeks van tien artikelen, vragen gesteld over de implementatie van de betrokken bepalingen, waarop de Belgische delegatie dan antwoorden verstrekte. Hoewel een aantal vragen verwezen naar de “List of Issues”, waren er ook heel wat nieuwe vragen en opmerkingen – sommige ook geïnspireerd door recente persartikels. Onnodig te vermelden dat het in het korte tijdsbestek quasi onmogelijk was om in detail op de vele vragen te antwoorden. De leden van het Comité gaven blijk van een grote bekommernis en betrokkenheid, en van een grote expertise. Gelukkig kon ook de Belgische delegatie op heel wat expertise en know how rekenen.

De slotopmerkingen en aanbevelingen van het VN-Comité

Hoewel het Comité een aantal positieve aspecten vaststelt (zoals het feit dat er in 2013 en 2014 belangrijke wetgevingen goedgekeurd werden die het leven van mensen met een handicap verbeteren en dat er op federaal niveau een netwerk van “aanspreekpunten” werd opgericht dat moet toezien op de naleving van het principe van “*handistreaming*”, uit het Comité toch ook verschillende bezorgdheden en geeft het een aantal aanbevelingen. De meeste daarvan kwamen reeds aan bod in de “List of Issues” en vindt men ook terug in de slotopmerkingen voor andere staten. Hieronder volgt een korte bloemlezing van een aantal bekommernissen en aanbevelingen.

Opmerkingen en aanbevelingen ten aanzien van genomen beleidsmaatregelen

Het Comité is duidelijk bezorgd over het feit dat de “paradigmashift” nog niet voldoende doorgedrongen zou zijn in de verschillende Belgische overheden, en dat verschillende beleidsmaatregelen nog te veel zouden vertrekken vanuit het medische model. Het Comité beveelt dan ook aan om een strategie uit te werken voor de bewustmaking rond de inhoud van het CRPD en om toegankelijke informatie- en bewustmakingscampagne te organiseren over de rechten van mensen met een handicap, om aldus ook een positief beeld uit te dragen van mensen met een handicap en hun bijdrage tot de samenleving. Daarvoor wordt ook specifieke aandacht van de geschreven en audiovisuele media gevraagd.

Zowel in de “List of Issues” als in de dialoog ging vrij veel aandacht naar het nieuwe beschermingsstatuut van mensen met een handicap en naar de problematiek van de internering. Het valt dan ook niet te verwonderen dat deze bekommernis terug te vinden is in de opmerkingen en aanbevelingen van het comité. Rond de problematiek van de internering heeft België trouwens al verschillende aanbevelingen gekregen in het kader van de rapportering over andere verdragen.

Zeer kritisch staat het comité t.a.v. de organisatie van zorg, onderwijs en tewerkstelling van personen met een handicap. Met name oordeelt het Comité dat kinderen nog al te veel in het buitengewoon onderwijs school lopen en dat het inclusief onderwijs niet voldoende wordt gewaarborgd. Het Comité pleit er ook voor werk te maken van een de-institutionalisering-beleid en ervoor te zorgen dat mensen met een handicap zo zelfstandig mogelijk kunnen leven. Ook op vlak van tewerkstelling stelt het comité met bezorgdheid vast dat personen met een handicap nog al te weinig terecht komen op de reguliere arbeidsmarkt.

Het lijkt erop dat België hier lijdt onder de “wet van de remmende voorsprong”. Historisch heeft België inderdaad sterk ingezet op een goed uitgebouwde zorg en opvang van kinderen en volwassenen met een handicap, in aparte circuits. Heden ten dage vertrekken de gemeenschappen en gewesten in de verschillende beleidsdomeinen echter meer en meer van de basisgedachte van het CRPD en zetten zij sterk in op inclusief onderwijs, recht op zelfstandig leven en tewerkstelling in het reguliere circuit. Er is nog een lange weg af te leggen maar het valt te betreuren dat het comité vooral focust op de bestaande situaties en weinig oog heeft voor de nieuwe evoluties en trends.

Een ander punt van kritiek betreft het gebrek aan statistieken en gegevens, een opmerking die het comité al ten aanzien van vele staten gemaakt heeft. Geen wonder ook, want “Weten is meten”, toch? Dit is echter geen sinecure en vereist samenwerking over de verschillende beleidsniveaus heen. Ook op Europees vlak is men zich van de noodzaak aan betrouwbare gegevens bewust, en werkt men aan indicatoren en statistieken.

Opmerkingen en aanbevelingen ten aanzien van het onafhankelijk mechanisme

Zoals reeds in het kader van andere verdragen aangehaald werd, uit ook hier het comité zijn bezorgdheid over het feit dat het Centrum nog niet over de onafhankelijkheid lijkt te beschikken zoals deze vereist is in het kader van de zgn. “Principes van Parijs” (principes



betreffende het statuut en de werking van nationale mensenrechteninstituten).

Opmerkingen en aanbevelingen ten aanzien van de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld

Vanzelfsprekend hecht het Comité veel belang aan de betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld. Hoewel ook in de Duitstalige en Franstalige Gemeenschap en bij de Vlaamse overheid mensen met een handicap en hun verenigingen inspraak hebben in het beleid, kennen zij nog geen echte adviesraad, wat betreurd wordt door het comité.

Het Comité merkt ook op dat in de besluitvormingsprocessen weinig aandacht besteed wordt aan de participatie van mensen met een handicap, in het bijzonder van personen met een intellectuele handicap.

Wat brengt de toekomst?

Reeds in het begin van dit artikel werd gewezen op het belang dat België hecht aan de rechten van personen met een handicap. De principes zijn gekend, aan de uitvoering ervan moet nog gewerkt worden. Net daarom zijn de rapporten van de staten en de onderzoeken en aanbevelingen van het comité zo belangrijk. Het zou fout zijn ze af te doen als kritieken op het gevoerde beleid. Veel doeltreffender is het om ze te aanzien als stimulansen om te komen tot een betere inclusie van personen met een handicap. En dat is iets waar we allemaal samen aan moeten werken.

Noten

1. Greet Van Gool is Attaché Multilaterale Relaties bij de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid.
 2. Leidraad van de VN voor nationale mensenrechteninstellingen.
 3. Dit comité is een groep internationale experts, gekozen wegens hun handicapkennis, die de rapporten van de landen over de uitvoering van het verdrag onderzoeken. Het comité formuleert indien nodig aanbevelingen aan de verdragsluitende staten.
 4. Het verslag werd in het Frans opgesteld en is te raadplegen, in het Frans en het Nederlands, op de website van de FOD Sociale Zekerheid:
N: <http://socialsecurity.fgov.be/docs/nl/publicaties/uncrpd/uncrpd-rapport-be-nl.PDF>
F: <http://socialsecurity.fgov.be/docs/fr/publicaties/uncrpd/uncrpd-rapport-be-fr.PDF>
-



Het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen

De situatie in België onder de loep van Amnesty International Vlaanderen

Eva Berghmans, Astrid Lecomte & Elise Maes¹

België is sinds 1985 partij bij het Verdrag van 18 december 1979 inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (CEDAW). Dit Verdrag kwam tot stand in de schoot van de Verenigde Naties (VN). Sinds hun oprichting engageren de VN zich om discriminatie van vrouwen uit te bannen. Reeds in het Handvest van de Verenigde Naties en in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) bevestigden de volken van de VN hun vertrouwen in gelijke rechten voor mannen en vrouwen, als grondslag voor vrijheid en gerechtigheid. Het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen vormt een concreet en vooruitstrevend initiatief om deze idealen te realiseren.

Het Verdrag onderwerpt staten aan een periodieke rapporteringsverplichting. Elk land dat het Verdrag ratificeerde, heeft de verplichting om iedere vier jaar verslag uit te brengen over de toepassing ervan bij het CEDAW-Comité. In oktober 2012 diende België zijn zevende CEDAW-verslag in bij de Verenigde Naties. Op 28 oktober 2014 hoorde het Comité de Belgische delegatie in Genève over dit rapport².

In dit vijftig pagina's lange verslag rapporteert België voor ieder afzonderlijk artikel van het Verdrag over de maatregelen die genomen werden om de rechten, opgesomd in het Verdrag, te realiseren. Het rapport begint met een opsomming van de algemene wettelijke maatregelen en mechanismen, die getroffen werden om discriminatie op basis van geslacht te elimineren, om het bewustzijn van de problematiek te vergroten, en discriminatie tegen transgender personen te beëindigen. Verder vermeldt het rapport de nationale toezichtsmechanismen (waaronder de mogelijke oprichting van een nationaal mensenrechteninstituut), maatregelen betreffende geweld tegen vrouwen, specifieke maatregelen (zoals positieve discriminatie en quota in overheidsbedrijven), seksuele stereotypen en vooroordelen, vrouwenhandel, vrouwen in het publieke en politieke leven, vertegenwoordiging van vrouwen in diplomatie en internationale organisaties, de positie van vrouwen in het onderwijs, tewerkstelling,

gezondheidszorg, economische en sociale voordelen, en het huwelijk en gezinsleven (waaronder gedwongen huwelijken). Over het aspect van nationaliteit waren geen nieuwe maatregelen te melden.

Schaduwrapporten van Amnesty International

Voorafgaand aan de bespreking van een rapport van een verdragspartij beschikken niet-gouvernementele organisaties (NGO's) over de mogelijkheid om hun beschouwingen bij dit rapport toe te voegen aan de discussie. Dergelijk document wordt een schaduwrapport genoemd. Amnesty International grijpt, wanneer en waar mogelijk, deze gelegenheid aan om haar bezorgdheden over tekortkomingen in de wetgeving, het beleid en de praktijk van een staat inzake mensenrechten aan te kaarten. 'Wanneer en waar mogelijk', want als NGO beschikt Amnesty niet over hetzelfde arsenaal aan mensen en middelen als de staat, om een totaalbeeld van het volledige beslag van een Verdrag op nationaal niveau in kaart te brengen. Statelijke rapporten aan VN-organen zijn de bundeling van een veelheid van rapporten van diverse overheidsinstellingen en departementen, die bevoegd zijn om een bepaald aspect van een verdrag te realiseren. Een NGO als Amnesty kan daar slechts een beperkte mankracht en expertise tegenover stellen. Dus kiest onze organisatie ervoor om de rapportering aan VN-verdragsorganen ten bate te nemen om kwesties, die de organisatie reeds eerder aankaartte in internationale rapporten, in campagnes, acties en politiek werk op nationaal en internationaal niveau, nu ook onder de aandacht van de VN te brengen.

Schaduwrapporten hebben een belangrijke meerwaarde in het werk van onze organisatie: ze staan ons toe een momentopname van de staat van dienst van een verdragsstaat te maken, om een overzicht op te stellen van de voornaamste tekortkomingen en aanbevelingen die wij op een gegeven moment kunnen identificeren. Een schaduwrapport biedt de mogelijk-



heid om, via de vragen die het Comité dan stelt aan de staat tijdens de sessie waarop het rapport besproken wordt, onmiddellijk antwoord te krijgen op een aantal prangende vragen. Amnesty hoopt vervolgens dat het Comité haar aanbevelingen uiteindelijk opneemt in haar slotbeschouwingen. Die slotbeschouwingen vormen een gezaghebbende, zij het niet dwingende bron van recht. Later, in de jaren die volgen na de bewuste sessie van het VN-Comité, kan Amnesty telkens terug verwijzen naar dit document, en dus, gesterkt door het gezag van een VN-Comité, de staat verder blijven wijzen op haar verplichtingen inzake mensenrechten.

Niet alleen in de verhouding van Amnesty International tegenover een staat zijn een schaduwrapport en de slotbeschouwingen van VN-Comités belangrijk, ze spelen ook een belangrijke rol in de verhouding van derde landen tegenover die staat op het forum van de Verenigde Naties. Amnesty stelde al herhaaldelijk vast dat, wanneer VN-lidstaten de gelegenheid krijgen elkaar te bevragen over mensenrechten, ze zich documenteren, onder meer via de slotbeschouwingen van VN-Comités, en de schaduwrapporten en andere rapporten van NGO's. Zo bijvoorbeeld bij het proces van Universele Periodieke Rapportering van staten in het kader van de VN-Mensenrechtenraad.

In de beschouwingen van Amnesty International bij het zevende periodieke rapport van België aan het CEDAW-Comité, legden we ons toe op de volgende thema's: het algemene kader van wetgeving, beleid en praktijk, de strijd tegen verkrachting en andere vormen van seksueel geweld, discriminatie op grond van gender en van religie, en transgender kwesties³.

Het algemene kader van wetgeving, beleid en praktijk

26

Het Verdrag verplicht elke staat om een beleid uit te werken dat de gelijkheid van vrouwen en mannen in alle maatschappelijke domeinen bevestigt en versterkt. Dit beleid loopt in België spaak. En dat is, zoals in het verleden al werd aangemerkt door het CEDAW-Comité⁴, het gevolg van een gebrekkige coördinatie tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus van de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten. Dat geldt zowel voor specifieke thema's, zoals gendergerelateerd geweld, maar ook in het algemeen.

Opeenvolgende regeringen bonden weliswaar de strijd aan tegen intrafamiliaal geweld door nationale actieplannen, maar de draagwijdte van deze actieplannen bleef beperkt. In de loop van de jaren werden ze uitgebreid tot verwante thema's, zoals gedwongen huwelijken, eengerelateerd geweld en vrouwelijke genitale

verminking.⁵ Maar een overkoepelende strategie ter bestrijding van gendergerelateerde discriminatie kwam er niet, en ook een uitgewerkt beleid ter promotie van mensenrechten in het algemeen, ontbreekt. Amnesty International is van oordeel dat een ruim geconcipeerde strategie, tot stand gekomen in overleg tussen alle betrokken actoren op federaal en deelstatelijk niveau, van groot nut zou zijn, zeker in het licht van de complexiteit van de Belgische staatsstructuur. Beleidsplannen moeten duidelijke, meetbare indicatoren en doelstellingen omvatten, zodat de overheid haar vooruitgang op het gebied van vrouwenrechten, en van mensenrechten in het algemeen, kan meten en haar beleid kan bijsturen waar nodig. Daarvoor is regelmatig overleg nodig tussen de verschillende betrokken autoriteiten. Dit moet toestaan om vaart te zetten in de verwezenlijking van de actieplannen⁶.

Het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen leverde lovenswaardige inspanningen voor de bevordering en bescherming van gelijkheid en in de strijd tegen discriminatie. Maar het volstaat niet. Amnesty International herhaalt in het schaduwrapport haar oproep om een nationaal mensenrechteninstituut op te richten, in overeenstemming met de Principes van Parijs⁷. Het federale regeerakkoord van 2001 beloofde werk te maken van zo'n instituut⁸. Beloftes naar aanleiding van het Universele Periodieke Rapport van België voor de VN-Mensenrechtenraad⁹ en een samenwerkingsakkoord ten spijt, kwam het instituut er tot nog toe niet. Amnesty stelt vast dat het voornemen herhaald wordt in het huidige regeerakkoord¹⁰. Hopelijk is het instituut binnenkort niet langer toekomstmuziek...

Verkrachting en andere vormen van seksueel geweld

Cijfers

De officiële cijfers voor verkrachtingen in België zijn hallucinant hoog: in 2013 werden er volgens politiestatistieken per dag gemiddeld 8 klachten inzake verkrachting ingediend. Daarnaast ontvangt de politie dagelijks klachten over aanranding van de eerbaarheid. In 2012 waren dat er negen per dag.¹¹

Eén van de voornaamste knelpunten is het feit dat veel klachten worden geseponneerd. Aan de Senaat werd gerapporteerd dat 44% van de verkrachtingszaken bij het parket (2009-2011) werden geseponneerd. 56% van deze zaken werd geseponneerd wegens gebrek aan bewijs en 17% omdat de dader onbekend was.¹² Als andere redenen om een zaak te seponeren worden onder meer genoemd het gedrag van het slachtoffer, de



beperkte maatschappelijke weerslag of het feit dat het ging om een misdrijf van relationele aard (terwijl verkrachting binnen het huwelijk wel degelijk strafbaar is).

De daders van verkrachtingen of seksuele misdrijven worden slechts zelden effectief veroordeeld. Uit onderzoek van The London Metropolitan University (2009) bleek dat op de 100 Belgische dossiers die werden onderzocht er slechts 4 geleid hebben tot een effectieve veroordeling. In het onderzoek worden ook, voor zover mogelijk, de volledige nationale data vermeld om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de situatie in België. Volgens die gegevens zou in 2006 het nationaal veroordelingpercentage inzake verkrachtingsdossiers 13% bedragen. Dat cijfer ligt lager dan het Europese gemiddelde. België behoort tot de zeven slechtst scorende Europese landen.¹³

Bovendien is ook het “onderrapporteren” van verkrachting en seksueel geweld een probleem. Naar schatting wordt meer dan 90% van de seksuele misdrijven niet aangegeven bij de politie.¹⁴

Standpunt Amnesty International

Specifiek wat verkrachtingen en andere vormen van seksueel geweld betreft, heeft Amnesty een reeks aanbevelingen aan de Belgische autoriteiten geformuleerd.

Zo moet er een gecoördineerde samenwerking komen, zowel tussen de politieke actoren op federaal en op deelstatelijk niveau, als met de actoren die slachtoffers van verkrachting opvangen en begeleiden (politie, gezondheidszorg, psychosociale en juridische bijstand), met de gerechtelijke instanties en met het middenveld.

Voldoende structurele financiële middelen moeten worden voorzien voor de strijd tegen seksueel geweld, opdat programma's voor preventie en voor de begeleiding van slachtoffers en daders op optimale en duurzame wijze kunnen worden gerealiseerd.

De huidige manier waarop gegevens over verkrachting en seksueel geweld statistisch worden verwerkt loopt spaak. Er moeten systematisch gegevens worden bijgehouden over het aantal klachten van verkrachtingen die op basis van geslacht kunnen opgesplitst worden, over het gevolg dat daaraan wordt gegeven door de politie en door het parket, en over de veroordelingen. Accurate gegevens, die de specificiteit van deze vorm van geweld, die vooral vrouwen treft, in kaart brengen, moeten het beleid informeren en toelaten om doelgerichte maatregelen te nemen. Door zulke gegevensverwerking zal België tegemoet komen aan de vereisten

die zijn neergelegd in het Verdrag van de Raad van Europa over het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en van huiselijk geweld (Verdrag van Istanboel).¹⁵

Verder dringt Amnesty International erop aan dat onderzoek gevoerd wordt naar de redenen waarom maar een fractie van de verkrachtingen effectief gerapporteerd worden, waarom een groot deel van de klachten geseponeerd worden en slechts een heel beperkt aantal klachten leiden tot een veroordeling.

Amnesty pleit evenzeer voor toegankelijke eerstelijns-hulp en bijstand. De sensibiliseringstools die werden ontwikkeld naar aanleiding van de campagne ‘Verkrachting, doorbreek de stilte’¹⁶ zijn een eerste stap in de goede richting. Gezien het hoge cijfer (zowel het aantal aangiftes per dag als het aantal niet-gerapporteerde feiten) is het noodzakelijk dat slachtoffers op de hoogte zijn van hulpverlening en mogelijke stappen die ze kunnen ondernemen. De hulplijn 1712 (een Vlaams regionaal initiatief) dient daarom verder gepromoot te worden. Slachtoffers moeten kunnen rekenen op toegankelijke medische, psychosociale en juridische bijstand.

Een “checklist” of protocol voor de politie dat aangeeft hoe te handelen bij melding of een klacht in verband met verkrachting of seksueel geweld, en een uniforme implementatie van deze “checklist” is aan te bevelen. Een soortgelijke “checklist” voor dokters en andere medische beroepen, in combinatie met een gespecialiseerde training, dient ook geïntroduceerd te worden zodat gepaste zorg verstrekt kan worden en alle noodzakelijke gegevens op uniforme wijze verzameld kunnen worden.

Bovendien blijkt dat twee derde van de DNA-gegevens die door een zogenaamde SAS-test (Sexual Aggression Set) verkregen worden, niet geanalyseerd worden.¹⁷ Het niet verwerken van deze gegevens kan ertoe leiden dat slachtoffers van geweld niet voor dergelijke test kiezen, wat een negatieve impact kan hebben op de resultaten van het opsporings- of gerechtelijk onderzoek, aangezien DNA en ander medisch materiaal hier van primordiaal belang is. Het is bijgevolg cruciaal dat deze gegevens systematisch geanalyseerd worden, tenzij er overtuigende redenen zouden zijn die de analyse overbodig of onmogelijk maken. Totdat er voldoende middelen beschikbaar zijn, moeten slachtoffers geïnformeerd worden over het feit dat de kans



bestaat dat de gegevens die verkregen worden door een SAS-test niet geanalyseerd zullen worden.

Daarnaast moet België het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Verdrag van Istanboel) ratificeren.¹⁸

Tot slot dient de Vreemdelingenwet van 15 december 1980¹⁹ aangepast te worden zodat vrouwen en hun familie, wiens verblijfsrechten afhangen van een relatie met een partner die hen (seksueel) mishandelt, steeds onafhankelijk een verblijfsvergunning kunnen aanvragen.

Discriminatie op grond van gender en van religie

Amnesty International dringt bij de Belgische autoriteiten erop aan een strategie uit te werken die erop gericht is negatieve gender stereotypering aan te pakken. Hierbij moet er onder meer oog zijn voor de positie van vrouwen en meisjes die geconfronteerd worden met discriminatie op verschillende gronden, zoals het geval is voor vrouwen die behoren tot etnische en religieuze minderheden, oudere vrouwen, vrouwelijke asielzoekers, en vrouwen met lichamelijke en verstandelijke beperkingen.

Algemeen verbod op volledige gezichtsbedekking

De Wet van 1 juni 2011 verbiedt het dragen van kleding die het gezicht volledig dan wel grotendeels verbergt.²⁰ Het Grondwettelijk Hof oordeelde op 6 december 2012 dat het huidig verbod niet het recht op religie en levensbeschouwing schendt.²¹ Amnesty International is daarentegen wel van oordeel dat een algemeen verbod op het dragen van een sluier die het volledige gezicht bedekt de vrijheid van religie of levensbeschouwing en de vrijheid van meningsuiting schendt van vrouwen die ervoor kiezen zo'n sluier te dragen als uitdrukking van hun religieuze, culturele of persoonlijke identiteit en overtuiging. Enkele specifieke beperkingen op het dragen van dergelijke sluiers kunnen daarentegen wel legitiem zijn, bijvoorbeeld wanneer het noodzakelijk is dat het aangezicht zichtbaar is op bepaalde risicovolle locaties, of bij het uitvoeren van een identiteitscontrole. In plaats van een algemeen verbod op te leggen, is het aan de Belgische overheid om maatregelen te nemen die verhinderen dat vrouwen gedwongen of onder druk gezet worden om tegen hun wil sluiers te dragen die het volledige gezicht bedekken.

Amnesty dringt er bij de Belgische autoriteiten dan ook op aan dat de federale wet die volledige gezichtsbedekking verbiedt, wordt opgeheven.

Hoofddoekenverbod in het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (GO!)

Op 11 september 2009 introduceerde de Raad van GO! een algemeen verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens in Vlaamse Gemeenschapsscholen. Dit verbod is van toepassing op leerlingen, leraren en iedereen die pedagogische taken in de school uitoefent. De directeur van GO! motiveerde het verbod vanuit de intentie om diversiteit na te streven, gelet op het feit dat een toenemend aantal leerlingen enkel en alleen naar GO! scholen ging omdat het dragen van levensbeschouwelijke kentekens nog toegelaten was. Er was bijgevolg een vermeende nood om jongeren die ervoor kiezen geen levensbeschouwelijke kentekens te dragen te beschermen tegen groepsdruk. De beslissing van GO! werd later bevestigd en verder uitgewerkt in een omzendbrief.²²

Amnesty International is van mening dat dit algemeen verbod de religieuze vrijheid en vrijheid van meningsuiting schendt, in het bijzonder van islamitische meisjes. Evenzeer doet dit algemeen verbod de discriminatie toenemen tegen meisjes die tot etnische en religieuze minderheden behoren en kan het een negatieve impact hebben op de gelijke toegang tot onderwijs. Enerzijds kunnen de voornaamste doeleinden van GO! om een dergelijk verbod op te leggen als legitiem aanzien worden, zoals vermijden dat leerlingen die ervoor kiezen geen hoofddoek te dragen onder druk gezet worden. Anderzijds is het twijfelachtig of dergelijk algemeen verbod een proportionaliteits- en noodzakelijkheidstoets doorstaat, dit mede gelet op het feit dat dit verbod kan leiden tot drop-out, segregatie van leerlingen die een hoofddoek dragen in privé Moslim scholen of thuisonderwijs.²³

In het belang van de vrijheid van meningsuiting en vrijheid van religie of levensbeschouwing van leerlingen en studenten is Amnesty van oordeel dat het algemeen verbod op levensbeschouwelijke kentekens opgeheven moet worden.

Recente arresten van de Raad van State bevestigen dat het verbod strijdig is met de vrijheid van godsdienst. Deze arresten betreffen weliswaar individuele personen en scholen, maar de Raad van State spreekt er zich ook in uit over de omzendbrief van GO! zelf, door te stellen dat het GO! niet kan verantwoorden waarom een algemeen verbod moest worden ingevoerd. Als dusdanig doorstaat de omzendbrief niet de



vereisten om een inperking op de godsdienstvrijheid te kunnen rechtvaardigen²⁴.

Transgender kwesties

Tot slot sprak Amnesty International zich uit over de huidige Wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit.²⁵

In januari 2013 legde de Belgische regering een beleidsplan voor om discriminatie op grond van seksuele oriëntering en gender identiteit tegen te gaan. Sinds de Wet van 22 mei 2014 is de Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen geamendeerd en is er nu rechtsbescherming tegen de genoemde vormen van discriminatie voorzien.²⁶

In het beleidsplan wordt ook de intentie vermeld om de Wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit te herzien. Het voorbereidend werk ten spijt, is tot op heden de wet echter nog niet gewijzigd. Amnesty International van mening is dat de wet op een aantal punten dringend aan herziening toe is.

Ten eerste moet de procedure om van geslacht te veranderen sneller, transparanter en toegankelijker moet worden.

Daarnaast zijn er twee vereisten die als voorwaarde zijn opgenomen om wettelijk van geslacht te kunnen veranderen, die uit de wet geschrapt moeten worden. Het gaat ten eerste om de vereiste gesteriliseerd te zijn of een geslachtswijzigende operatie te hebben ondergaan. Daarnaast is er de voorwaarde dat een transgender persoon een psychiatrische diagnose en beoordeling moeten krijgen om wettelijk van geslacht te kunnen veranderen.

Tot op heden is het voor minderjarigen niet mogelijk om hun geslachtswijziging wettelijk te laten vastleggen omdat zij niet de medische voorwaarden die de wet voorschrijft kunnen vervullen. Dit strookt niet met de internationale standaarden die staten ertoe verplichten rekening te houden met de mening van kinderen met betrekking tot hun eigen belangen. Amnesty raadt aan dat de procedure om wettelijk van geslacht te veranderen uitgebreid wordt naar minderjarigen toe.

Conclusie

Amnesty International draagt het uitbannen van alle vormen van discriminatie van vrouwen hoog in het

vaandel. De organisatie is dan ook opgetogen dat in België heel wat inspanningen geleverd worden om het Verdrag te implementeren en een actief beleid te ontwikkelen. Het werk is echter nooit af. Andere tijden brengen andere uitdagingen met zich mee. Amnesty International rekent erop dat ook in de toekomst een constructieve dialoog met alle overheden in dit land mogelijk zal zijn, zodat de bovenvermelde aanbevelingen uitgevoerd kunnen worden.

Noten

1. Eva Berghmans is beleidsverantwoordelijke bij Amnesty International Vlaanderen. Elise Maes en Astrid Lecomte werkten als vrijwilligers mee aan het schaduwrapport van Amnesty International Vlaanderen.
2. Op het ogenblik van schrijven van deze bijdrage waren het rapport van België en de slotbeschouwingen van het CEDAW-Comité bij het rapport van België nog niet gepubliceerd.
3. Amnesty International, *Belgium. Submission to the United Nations Committee on the Elimination of Discrimination Against Women. 59th Session, 20 October-7 November 2014*, <http://amnesty.org/en/library/info/EUR14/001/2014/en>.
4. CEDAW/C/BEL/CO/6, §15: "While recognizing that the existence of a large number of federal, Community and regional structures on the advancement of women is directed towards ensuring focused attention on the implementation of women's rights in the country, the Committee notes that those structures, with different levels of autonomy and authority, lack **coordination** and thus may affect accountability and the State party's responsibility regarding the uniformity of results in the implementation of the Convention."; CEDAW/C/BEL/Q/7, §3: "Please provide concrete information on the specific measures taken to **coordinate** the policies and mechanisms of federal, community and regional structures in order to achieve full and uniform implementation of the Convention throughout the State party's territory, as recommended by the Committee in its previous concluding observations."
5. Het eerste nationaal actieplan (2001-2003) was gericht op gecoördineerde maatregelen van de verschillende regeringen tegen seksueel geweld en intrafamiliaal geweld. Daarna volgde een tweede actieplan (2004-2007) met een enger toepassings-



gebied, met name tegen intrafamiliaal geweld. Nog twee actieplannen volgden (2008-2009 en 2010-2014). Het vierde en laatste actieplan betreft niet enkel intrafamiliaal geweld, maar ook gedwongen huwelijken, eerderrelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking. Het werd geactualiseerd op 10 juni 2013. Zie <http://igvm-iefh.belgium.be/nl/actiedomeinen/geweld/>. Er is ook een interfederaal actieplan tegen homofoob en transfoob geweld: http://igvm-iefh.belgium.be/nl/binaries/Interfederaal%20Actieplan%20Homofoob%20Transfoob%20Geweld_tcm336-224389.pdf.

6. Bij de voornoemde tussentijdse evaluatie bleken slechts 42 van de 122 voorgestelde maatregelen gerealiseerd. Er is dus nood aan een versnelde aanpak.
7. Paris Principles relating to the Status of National Institutions, adopted by UN General Assembly resolution 48/134 of 20 December 1993; <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/StatusOfNationalInstitutions.aspx>
8. http://premier.fgov.be/sites/all/themes/custom/tcustom/Files/Regeerakkoord_1_december_2011.pdf.
9. UN HRC, Report of the working group on the universal periodic review. Belgium, A/HRC/18/3, 100.9.
10. http://www.premier.be/sites/default/files/articles/Accord_de_Gouvernement_-_Regeerakkoord.pdf
11. www.polfed-fedpol.be/crim/crim_stat_nl.php
12. Belgische Senaat, Colloquium over seksueel geweld, 8 maart 2013, http://senate.be/event/20130308-sexual_violence/programme.pdf, p 23 en 38.
13. J. Lovett & L. Kelly, Different systems, similar outcomes? Tracing attrition in reported rape cases across Europe, CWASU, Londen, 2009.
14. http://www.polfed-fedpol.be/pub/veiligheidsMonitor/2008_2009/reports/grote_tendensen_2008.pdf, p. 41.
15. Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention).
16. <http://www.hulpnaverkrachting.be/>
17. Vrouwenoverlegkomitee (sic), 25 november 2013, <http://vrouwendag.be/standpunten/persberichten>.
18. Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention).
19. De Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, BS 13 december 1980.
20. Wet van 1 juni 2011 tot instelling van een verbod op het dragen van kleding die het gezicht volledig dan wel grotendeels verbergt, BS 13 juli 2011.
21. GwH 6 december 2012, <http://www.const-court.be/public/f/2012/2012-145f.pdf>.
22. Raad GO!, Omzendbrief inzake het verbod op het dragen van levensbeschouwelijke kentekens, http://www.g-o.be/Net_eMagazineHome/Pages/OverGO.aspx?Id=97
23. Voor verdere informatie over deze drie aspecten en bijzondere aspecten van het Belgisch onderwijssysteem zie Rapport Amnesty International, "Choice and Prejudice: Discrimination against Muslims in Europe", p. 62-65: <http://www.amnesty.eu/content/assets/REPORT.pdf>
24. Raad van State, Singh t. Gemeenschapsonderwijs, 14 oktober 2014, <http://www.raadvst-consetat.be/arr.php?nr=228748>; X. t. Gemeenschapsonderwijs, 14 oktober 2014, <http://www.raadvst-consetat.be/Arresten/228000/700/228752Dep.pdf>.
25. Wet van 10 mei 2007 betreffende de transseksualiteit, BS 11 juli 2007.
26. Wet van 22 mei 2014 ter bestrijding van seksisme in de openbare ruimte en tot aanpassing van de wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie teneinde de daad van discriminatie te bestraffen, BS 24 juli 2007.



In de kijker

“So You Want To Be The Next High Commissioner? 2014”: WFUNA Mensenrechtentraining voor VVN Youth leden¹

Ellen Van Damme²



De deelnemers aan de WFUNA Mensenrechtentraining voor UNA/VVN Youth leden.

Van 21 tot en met 25 juli 2014, werden de deuren van de hoofdkantoren van de Verenigde Naties in Genève uitzonderlijk opengesteld voor 33 VVN/UNA Youth leden uit 25 verschillende landen, met een passie voor mensenrechten en een gedrevenheid om “the next high commissioner” te worden. Een vijfdaagse intensieve mensenrechtentraining, met als doel op lokaal en internationaal niveau zich effectiever en professioneler te kunnen engageren voor de rechten van iedereen wereldwijd.

Mensenrechten binnen de VN

Na een korte voorstelling en overzicht van het programma werd de eerste grote vraag op ons afgevuurd: wat zijn mensenrechten? En hoe verklaar je dat de twee onderliggende concepten ‘mensen’ en ‘rechten’, samen de rechten van de mens vormen? Het lijkt voor de hand liggend, maar een simplistische definitie kon niet volstaan en er moest worden nagedacht over respect, openheid, transparantie en verantwoording van mensenrechten. Als belangrijkste referentiepunt en bron van mensenrechten, verwijzen we vooral naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

(UVRM), opgesteld in 1948, dat al in artikel 1 aangeeft dat “*All human beings are born free and equal in dignity and rights*”. Deze vrijheid en gelijkheid in waardigheid en rechten vormde de rode draad doorheen de training.

Door de theorie toe te passen in de praktijk en na te denken over mensenrechten problemen in eigen land, werd al gauw duidelijk dat “*free and equal in dignity and rights*” niet in elk werelddeel op dezelfde manier geïnterpreteerd wordt. UNA Oeganda voerde vooral acties tegen de anti-homowet die President Museveni in februari goedkeurde,³ voor UNA Zimbabwe stond de emancipatie van de vrouw centraal en UNA Spanje focuste het afgelopen jaar voornamelijk op het recht op werkgelegenheid. Allemaal landen die in hun rechten verbonden zijn door de UVRM, maar toch niet op een gelijkwaardige wijze deze rechten kunnen afdwingen.

UPR simulatie ‘Arfuna’

Wie dacht dat VVN Youth leden enkel ervaring opdeden met VN-onderhandelings technieken via MUNs



(Model United Nations), heeft het bij het foute eind. Als onderdeel van de WFUNA mensenrechtentraining werd een interactieve UPR (Universal Periodic Review) simulatie gehouden. Het land dat aan een universele periodieke doorlichting werd blootgesteld was Arfuna, een fictieve regio in Zuid-Amerika. Alle deelnemers kregen een rol als NGO, staat of ministerie toegewezen. Na een doorlichting en evaluatie van de problematieken in Arfuna, was het aan de NGOs om te onderhandelen met de verschillende lidstaten en ministeries om hun ideeën en vereisten op de agenda te plaatsen. Het ging er soms hevig aan toe, zoals het een echte NGO betaamd. Maar er kwamen ook andere realiteiten tot uiting tijdens deze simulatie. Zo staat het de lidstaten en ministeries vrij te doen met de aanbevelingen van de NGOs wat ze willen en mogen NGOs tijdens de UPR werkgroep vergaderingen niet aan het woord komen. Dit laatste leidde tot zeer grote frustraties, aangezien dezelfde procedure van toepassing is bij echte UPR werkgroepen.



De Mensenrechtenraad tijdens de 21^{ste} Speciale Sessie "Ensuring respect for international law in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem", 23 juli 2014 - © Ellen Van Damme

21^e Speciale Sessie van de Mensenrechtenraad

Een ideale gelegenheid om onze kennis en kunde te toetsen aan de realiteit was het bijwonen van een

unieke bijeenkomst in de Mensenrechtenraad. Naar aanleiding van het opgelaaide conflict tussen Israël en Palestina werd de Mensenrechtenraad met spoed bijeengeroepen. De 21^{ste} Speciale Sessie van de VN-Mensenrechtenraad vond plaats op 23 juli 2014 onder de titel "Ensuring respect for international law in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem". Nadat de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens, Navi Pillay, de aanwezigen op de hoogte had gesteld van de problematiek en huidige stand van zaken in Israël en Palestina, namen verschillende ambassadeurs één voor één het woord. De ene deed dat al wat intenser en met meer overtuiging dan de andere. Zo waren de afgevaardigden van Brazilië één van de meest uitgesproken delegaties die Israël in alle opzichten veroordeelde van het geweld en de bombardementen in, voornamelijk, Gaza. Het Verenigd Koninkrijk daarentegen gaf te kennen Israël gesteund te hebben, maar toch niet akkoord te gaan met het disproportionele geweld dat voornamelijk burgerslachtoffers maakte. Israël zelf hield voet bij stuk en had voor elke beschuldiging een verdedigend argument in petto. Het leek even of alle andere conflicten in de wereld vergeten werden en het brandpunt in Israël en Palestina lag. Het werd al helemaal surrealistisch toen de ambassadeur van Syrië op een brutale wijze het woord nam, om vervolgens een Israëlische NGO er op te wijzen dat deze zich tot het conflict in Israël en Palestina moest beperken en zich met andere woorden moest onthouden van uitspraken over andere conflicten in de wereld. We zouden er toch maar niet aan herinnerd mogen worden dat ook op andere plaatsen in de wereld op dat eigenste moment mensen in oorlog moeten leven.

Op het einde van de dag kregen de NGOs even het woord. Zoals we tijdens onze UPR simulatie hadden geleerd, weegt de stem van NGOs relatief gezien weinig door. Dit was ook te merken in de zaal: enkele ambassadeurs verlieten de bijeenkomst, terwijl anderen van deze ruimte gebruik maakten om nog een paar zaken verder te bespreken, maar slechts weinigen hielden hun volle aandacht bij wat de NGOs te vertellen hadden.

Tegen het vallen van de avond werd dan eindelijk een resolutie met 29 stemmen voor, 17 onthoudingen en 1 stem tegen, goedgekeurd. Opvallende onthouders waren de EU-lidstaten, die weigerden de resolutie goed te keuren, aangezien er niets in stond over het geweld en de aanslagen gepleegd door Hamas. Na een hele dag vol spanning deze discussies gevolgd te hebben, vroegen we ons uiteraard af: wat zal deze resolutie nu veranderen aan het conflict? Niet veel, zou u denken, maar artikel 13 stelt wel dat de voorzitter van de Mensenrechtenraad een onafhankelijke in-

ternationale onderzoekscommissie naar de plaats van het conflict moet uitzenden om ter plaatse de schendingen van het internationaal humanitair recht en van de mensenrechten te onderzoeken.

Van idee tot uitwerking: Project Cycle Management

Na enkele dagen waren we al volledig ondergedompeld in het reilen en zeilen van de mensenrechten en werd het tijd voor het echte werk: zelf een project op poten leren zetten van A tot Z. WFUNA had hiervoor beroep gedaan op de expertise van Matteo Guidotti, een expert in *project cycle management* (PCM), van de NGO Management School van Zwitserland. Een quote die voor Mr. Guidotti centraal staat is “*if you fail to plan, you plan to fail!*” Een goed uitgewerkte planning was dus de boodschap en een sterk doordacht *logical framework*, of *logframe*, zou ons hierin moeten begeleiden. Na heel het process van PCM doorlopen te hebben, kregen we allemaal een opdracht mee naar huis: zelf een mensenrechten project opstellen in je eigen gemeenschap. UNA Mauritius schoot meteen in actie en stelde een project op tegen huiselijk geweld. VVN Youth Vlaanderen heeft ervoor gekozen om samen te werken met een paar andere UNAs, om zo een sterker en duurzamer project uit te werken. De uitwerking hiervan zal binnenkort publiek gemaakt worden.

Aan het einde van deze intensieve mensenrechten training hadden we allemaal zin naar meer. We hebben onze kennis en ons netwerk kunnen uitbreiden en hopen elkaar nog eens in de VN hoofdkantoren van Genève te kunnen ontmoeten. Inmiddels werd de Zuid-Afrikaanse Navanethem (Navi) Pillay in haar hoogwaardige functie als Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens, opgevolgd door Prince Zeid Ra’ad al-Hussein uit Jordanië. WFUNA heeft echter een hele nieuwe delegatie jonge mensenrechten verdedigers klaargestoomd die allen volgens hun kunnen en potentieel de rechten van de mens zullen verdedigen en versterken, om op een dag, wie weet, in de sporen van Navi Pillay te mogen treden.

Noten

1. WFUNA is de Wereld Federatie van de Verenigingen voor de Verenigde Naties (*World Federation of United Nations Associations*), opgericht op 2 augustus 1946 door 22 Verenigingen voor de Verenigde Naties (VVN) of *United Nations Associations* (UNA). WFUNA is het overkoepelende orgaan van meer dan 100 Verenigingen voor de Verenigde Naties wereldwijd. VVN Youth is de jongerenafdeling van de VVN.
2. Ellen Van Damme is al enkele jaren actief binnen VVN Youth. De afgelopen twee jaar zette ze zich in als Chapter Leader van VVN Youth Leuven en sinds september is ze de nieuwe UN Affairs Deputy President. Ze heeft een master in de Criminologische Wetenschappen aan de KU Leuven behaald en studeert momenteel *Conflict and Development* aan de UGent.
3. Deze wet werd echter door het Grondwettelijk Hof van Oeganda teruggefloten, omdat deze onwettelijk tot stand was gekomen. Voor meer informatie hierover kan u terecht op de webpagina van Al Jazeera: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2014/08/why-was-uganda-anti-homosexuality-201481194426136709.html>



In de kijker

Stage bij UNHCR Regional Support Hub Nairobi

Laureen Van Assche¹

“Vluchtelingen. Mensenrechten.” Dat was het standaard antwoord op de vraag “Wat wil je doen na je studies rechten?” Na een bijkomende LL.M. International Human Rights and Humanitarian Law had ik wel een heel pakket theoretische kennis, maar had ik ze nog steeds niet echt gezien of ermee gewerkt, die vluchtelingen. En na de vele uren surfen op zoek naar en appliceren voor de jobs die ik graag wou doen, stootte ik steeds weer op de onoverkoombare vereiste van werkervaring, zelfs voor de meest junior jobs. Na veel rondvragen en doorverwijzingen, kreeg ik uiteindelijk de kans om stage te lopen bij de UNHCR Regional Support Hub in Nairobi, Kenya. Op naar Nairobi dus. Wist ik veel dat ik me er later permanent zou vestigen: op dat moment had het evengoed Bangkok kunnen zijn. Of Ouagadougou.



Laureen tijdens de World Refugee Day - © Laureen Van Assche

In Nairobi bleek ik al gauw heel veel geluk te hebben met het kantoor en mijn stagebegeleiders. Terwijl vele stagiairs bij andere VN-kantoren klaagden over nutteloze taken (soms nog net niet op het niveau van koffie rondbrengen), vroegen mijn supervisors mij om een online training te ontwerpen over *Refugee Status Determination*.

Refugee Status Determination is de procedure waarmee wordt vastgesteld of iemand het statuut van vluchteling verdient. In België is dit het werk van het Com-

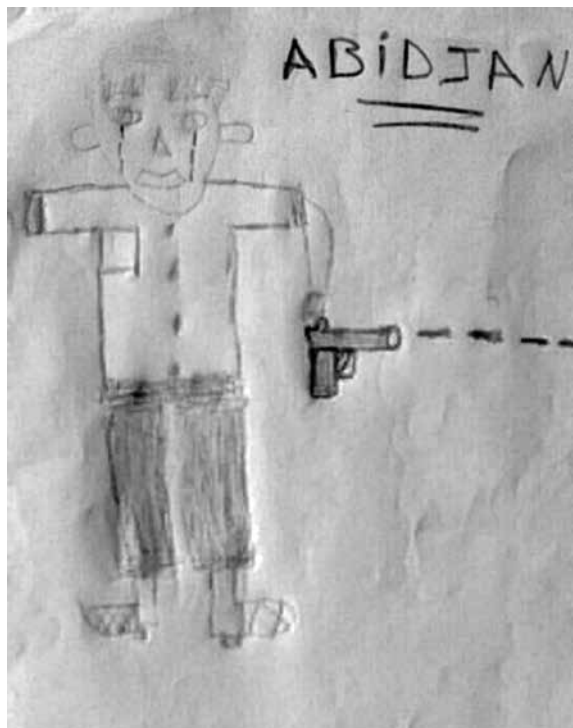
missariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen, in Kenya wordt dit voorlopig nog hoofdzakelijk gedaan door UNHCR.

Omdat ik door het vele jaren uitkijken naar praktische ervaring zowat alles interessant vond, kreeg ik al gauw meer en meer taken toegewezen. Ik deed onder andere onderzoek naar de gebeurtenissen in de landen van herkomst van de vluchtelingen in Kenia, informatie die gebruikt wordt om de vluchtelingenclaims te staven. Op dat moment was Zuid-Soedan in volle burgeroorlog, dus spitste mijn onderzoek vooral daarop toe. Ik probeerde ook zoveel mogelijk te leren kennen over het werk van UNHCR in het algemeen en ging dus zoveel mogelijk naar meetings, las beleidsdocumenten en sprak met staff uit de verschillende units.

Tijdens mijn stage keek ik al rond naar de mogelijkheden om voltijds te werken in de sector. UNHCR werkt heel veel met national staff, die lokaal gerekruteerd worden. *Resettlement* bleek al gauw een branche waarin veel internationale jonge staff aan de slag was. *Resettlement* is de hervestiging van vluchtelingen die zelfs in het asieland beschermingsproblemen hebben naar een derde land, voornamelijk de Verenigde Staten, Canada, Australië en enkele Europese landen. De vluchtelingen die hiervoor in aanmerking komen zijn bijvoorbeeld zij die zelfs in het asieland bedreigingen krijgen; alleenstaande vrouwen met kinderen zonder de bescherming van een echtgenoot of partner; vluchtelingen met een medische aandoening die niet behandelbaar is in het asieland omdat de behandeling te duur of niet beschikbaar is, enz.

Een belangrijk onderdeel van *resettlement* is het vaststellen dat een vluchteling die geïnterviewd wordt voor *resettlement* effectief een vluchteling is. Mijn ervaring in de *refugee status determination unit* was dus direct relevant. Dankzij deze ervaring, goede referenties en een goede kennis van zowel Frans als Engels, werd ik aangenomen als Resettlement Officer bij RSC Africa, een Amerikaanse NGO die mij uitzend bij UNHCR om interviews af te nemen van vluchtelingen die in aanmerking komen voor hervestiging naar de VS. Tot nu toe heb ik, telkens voor twee maanden,

gewerkt in de UNHCR kantoren in Nairobi, Kakuma Refugee Camp en de Togo Country Office in Lomé. Op dit moment doe ik voor twee maanden resettlement interviews met vluchtelingen uit voornamelijk de Centraal-Afrikaanse Republiek in de Douala Field Office in Kameroen.



Tekening van Ivoiriaanse jongen tijdens het interview van zijn ouders - © Laureen Van Assche

Aangezien ik al verschillende keren emails heb gekregen van jonge mensen op zoek naar werk in dezelfde sector, geef ik de lezers van Wereldbeeld graag de volgende tips:

1. **Zoek een passie.** Zeg nooit dat je een bepaalde stage of job wil doen omdat de Verenigde Naties 'goed op je CV staat' of omdat je wil werken binnen 'de VN'. De Verenigde Naties bestaan immers uit een verscheidenheid aan organisaties die werken in veel verschillende sectoren. UNICEF, UNEP, UN-Habitat, UNHCR en de andere VN-organisaties zijn niet op zoek naar diegenen die voor de VN willen werken vanwege het prestige, maar naar mensen met een passie voor hun vakgebied, of het nu gaat om kinderrechten, het milieu, urban planning, vluchtelingen of drugs- en misdaadpreventie.
2. **Werk aan je talen.** Als Vlamingen hebben we het voordeel dat we gemakkelijk toegang hebben tot manieren om ons Frans en Engels bij te schaven. Ga bijvoorbeeld op Erasmus uitwisseling in een Spaans- of Franssprekend land. Minstens twee VN-talen spreken is een minimumvereiste voor

elke VN-job (de VN-talen zijn Arabisch, Chinees, Frans, Engels, Russisch en Spaans). Spaans opent een heel nieuw continent. Met Frans en Engels kan in de meeste Afrikaanse landen worden ingezet, wat je kans om nuttig te zijn voor een organisatie aanzienlijk verhoogt.

3. **Ga actief op zoek.** Blijf niet thuis zitten wachten tot iemand je een job geeft, maar doe stages of vrijwilligerswerk in het buitenland, informeer op internet, praat met mensen die jouw droomjob uitoefenen, leer talen, durf thuis te vertrekken. Weinig mensen bij de VN hebben hun thuisstad nooit verlaten. Ook al zijn er VN-kantoren in Brussel, een stage daar leidt vaak enkel tot meer (onbetaalde) stages. Stage lopen bij een VN-organisatie in Afrika, Zuid-Amerika of Azië toont aan dat je durft.
4. **Zoek beurzen.** Bijkomende studies of stages zijn vaak de opstap naar het werk dat je wilt doen, maar zijn vaak heel duur. Er bestaan echter verschillende beurzen en manieren om je stage of studie te financieren. Voor mijn stage in Nairobi had ik een beurs van de Vlaamse overheid (<http://www.vlaanderen.be/int/flanders-trainee-programme>). Gelukkig, want Nairobi is bijna even duur als Brussel. Mijn LL.M. in de UK heb ik gefinancierd met een beurs van Rotary International en een renteloze lening van Stichting Fernand Lazard. Het vinden van en het appliceren voor de verschillende beurzen en toelagen vraagt heel veel tijd en werk, maar het maakt ook veel mogelijk.
5. **Eens je stage loopt, bekijk het dan niet als 'maar een stage'.** Grijp de kans om veel bij te leren. Toon dat je een carrière in de sector serieus neemt. Netwerk. De contacten die je legt tijdens een stage zullen vaak nog heel nuttig blijken later. Probeer echter niet te wanhopig 'geef-mij-een-job-netwerken-om-te-netwerken', maar toon mensen dat je hun werk interessant vindt. Eens je het vertrouwen van je collega's hebt gewonnen, is het veel gemakkelijker het onderwerp 'job vinden' aan te snijden.

Veel succes alvast.



UNHCR Togo - © Laureen Van Assche



Noten

1. Laureen Van Assche behaalde een Master in de Rechten aan de Katholieke Universiteit Leuven en een LL.M. International Human Rights and Humanitarian Law van de University of Essex, Verenigd Koninkrijk. Van september 2013 tot februari 2014 liep ze stage bij de UNHCR Regional Support Hub in Nairobi, Kenya, in de Refugee Status Determination Unit. Laureen werkt momenteel als Resettlement Expert uitgezonden bij UNHCR door RSC Africa, een Amerikaanse NGO.
-



Laatste rede van Navi Pillay tijdens de 26^{ste} sessie van Mensenrechtenraad

Navi Pillay¹



Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de VN, Navi Pillay, tijdens haar laatste openingsrede voor de 26^{ste} vergadering van de Mensenrechtenraad – UN Photo/Jean-Marc Ferré

10 June 2014

Mr. President,

Distinguished Members of the Human Rights Council,

Excellencies and Colleagues,

I have the honour to address the 26th session of the Human Rights Council – my last as High Commissioner for Human Rights. When I first addressed you, in September 2008, I pledged to embark on an open-minded, frank, and reciprocally reinforcing interaction, based on the premise that the credibility of human

rights work depends on impartiality and commitment to truth, with no tolerance for double standards.

I have engaged with this Council over six of its eight years of existence, and that premise has stood the test of time. Human rights bodies are inevitably confronted with issues on which stakeholders have divergent views. It is through independence, impartiality, probity and truth-telling that they gain stature and influence. Only then can they achieve real impact on States' protection of human rights — and therefore, achieve the ability to improve people's lives.

Achievements since HRC 25

The creation of this Council in 2006 brought strength and flexibility to the international human rights system. The **Universal Periodic Review** has been admirably universal, impartial and non-selective, and has had remarkable success in encouraging States to recognize and resolve gaps in human rights protection, with new emphasis on dialogue with civil society. The Special Procedures system remains nimble and deploys great expertise. The **treaty body strengthening process** that I initiated in 2009, and which was mandated by the General Assembly in April, will open a new horizon for technical cooperation in relation to States' treaty obligations, funded from the regular budget. Cost-saving measures will help to finance the process of harmonising and strengthening the Treaty Bodies, by reinvesting a total of 20 million dollars.

Recommendations from the UPR, Special Procedures and Treaty Bodies can best be implemented in an integrated manner. By thematically clustering recommendations in a comprehensive national implementation plan, States can better identify capacity gaps and ensure a more sustainable and effective programme of technical cooperation, including through use of the Voluntary Fund for Technical Cooperation and the UPR Trust Fund.

The Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a Communications Procedure entered into force in April. Children may now submit complaints to the Committee on the Rights of the Child. This too is an important milestone.

The Deputy High Commissioner, Assistant Secretary General and I have undertaken missions to Cambodia, Central African Republic, Georgia, Guatemala, Moldova, Morocco, Nigeria, South Sudan and Ukraine. I thank these Governments for accommodating our visits.

In recent months the **Security Council** has paid increasing attention to human rights. On 7 April, the Council requested me to report on the human rights situation in the Central African Republic, Syrian Arab Republic, Libya, Mali and South Sudan. A few days later I was asked to visit South Sudan, and briefed the Security Council on 2 May. The Council also requested briefings on Ukraine and South Sudan by Assistant Secretary-General Simonovic, in April and May. In addition, the Commission of Inquiry on the Democratic

People's Republic of Korea was invited to brief Council members under the Arria formula.

These increasing requests from the Security Council for information and advice on human rights issues are most welcome. They demonstrate heightened recognition that human rights are fundamental to peace, security and development, and testify to the stature that OHCHR has developed.

Regrettably, the international community remains unable to consistently react strongly and quickly to crises, including situations of grave human rights violations with high potential for regional overspill.

My mission to **South Sudan** in April, together with the Secretary-General's Special Adviser on the Prevention of Genocide, took place one week after the violence and mass slaughter reached new heights of horror. I was shocked by the targeted ethnic attacks and by the evident risk of widespread famine, to which the leaders on both sides of the conflict seemed almost indifferent.

In the **Central African Republic**, where I travelled in March, inter-communal tensions and violence remain alarmingly widespread. Human rights violations persist, and anti-Balaka and ex-Seleka forces menace the safety of individuals throughout the country. Despite efforts by international peacekeeping forces, these threats have driven many people into hiding. At the end of April, 1,300 Muslims from the PK12 camp in Bangui, under threat from the anti-Balaka, were relocated to other regions. The recent clashes at the parish Notre-Dame de Fatima – during which 18 people were reported killed – and subsequent demonstrations highlight the constant danger of inter-confessional conflict. There have been some initiatives to defuse tensions between communities, including the establishment of a platform for dialogue among Catholic, Protestant and Muslim religious leaders. It is crucial to strengthen such endeavours to prevent a deepening divide.

The relentless violence in the **Syrian Arab Republic** is a tragedy for the Syrian people and a tragic failure for the cause of human rights. To take one example, Aleppo has been bombed to rubble, with widespread loss of life and extensive damage to fundamental infrastructures such as water supply networks. The people of Aleppo live in conditions that should outrage the conscience of humanity. I deplore the fact that repeated calls to end the violence, and seek a just and peaceful solution, have been ignored by the Syrian Government and by some opposition groups ; and



also that external powers continue to fuel this violence through the supply of arms, military and other material assistance, as well as inflows of foreign fighters. It is shocking beyond words that war crimes and crimes against humanity have become commonplace and occur with complete impunity. I am disappointed that the Security Council, with 13 votes in favour and 2 opposed, has been unable to reach agreement on action to ensure accountability for such crimes.

I remain deeply troubled by deaths and injuries resulting from excessive use of force by **Israeli security forces**. I reiterate my call for the Israeli authorities to respect international norms regarding due process, and to either release or formally charge Palestinians in administrative detention – a number of whom have been on hunger strike for several weeks. I am also concerned by continued demolitions and evictions of Palestinians, particularly with respect to recent developments in the so-called E-1 area, in the periphery of East Jerusalem. I note also that Palestine has deposited instruments of accession to several international treaties – commendably, with not a single reservation.

I have engaged the Government of **Venezuela** concerning the recent deaths of 42 individuals since February, emphasizing the importance of dialogue and engagement. I repeat my calls for access to the Special Procedures mandate holders, and offer my Office's support and assistance.

During my mandate there has been regular progress in the struggle against the **death penalty**. Most recently, Equatorial Guinea, Pakistan, the United Arab Emirates and the States of Washington, Maryland and Connecticut in the United States have decided to either establish a moratorium or to suspend executions. In April this year, El Salvador, Gabon and Poland acceded to the Second Optional Protocol to ICCPR.

Twice this year in the **United States** we have been reminded of the horrific procedures for putting to death human beings. The botched executions that took place in Ohio, in January, and in Oklahoma, in April, re-emphasize that a State that prides itself on its justice system should put an end to this barbaric form of punishment. I welcome the Obama Administration's decision to conduct a policy review on the application of the death penalty in the United States. I hope this will lead to a moratorium, with a view to abolition.

I also deplore the fact that since January this year, **Iran** has already executed more than two hundred individuals, most for drug crimes that do not meet the

threshold of "most serious crimes" under international human rights law.

Moreover, I remain concerned about the situation in **Egypt**, including the imposition of death sentences following mass trials that were rife with procedural irregularities, as well as the arrests of thousands of individuals and the plight of a number of journalists.

The horror of the death penalty was further highlighted in **Sudan** last month by the sentence of a woman to be flogged and hanged on the specious grounds of apostasy and adultery – neither of which should be considered crimes.

During my mission to **Nigeria** in March, the Government committed to observing a moratorium on the death penalty at the federal level, and that it will encourage state Governments to do likewise. Also of great concern in Nigeria, the nightmarish **abduction of hundreds of schoolgirls** by Boko Haram, in April, again highlights the brutal violence inflicted by this group, and should be a reminder of the need for Nigeria to take all possible measures to protect its citizens, in line with international standards.

The murder two weeks ago of a 23 year-old pregnant woman by family members in front of the Lahore High Court in **Pakistan** – and in the presence of police – is yet another shocking case of violence against women. I condemn in the strongest possible terms the dishonourable practice of punishing women and girls for exercising their fundamental right to make personal decisions regarding marriage, employment, finances and all other issues. I call on all countries in which these barbaric events take place to ensure that perpetrators are punished and that action is taken to prevent such crimes.

My Office has constantly sought to address **discrimination**. One of the first challenges that I faced as High Commissioner was the organisation of the **Durban Review Conference**, which resulted in a landmark plan of action that sets a principled international agenda for the global movement against racism and discrimination. It also inspired a series of expert workshops on the prohibition of incitement to hatred that was organised by my Office, resulting in the **Rabat Plan of Action**.

Yet even within States with long-established democratic processes, the fight against discrimination can be undermined by extremist political rhetoric. I am disturbed by the recent increase across the political spectrum in several States in **Western Europe** of a



discourse rooted in anti-immigrant and racist sentiment and religious intolerance.

The new European Parliament will include a German party leader who has said, “Europe is the continent of white people and it should remain that way.” A French party leader who has compared peaceful Muslim street prayers to the military occupation of her country by the Nazis. An Italian member who has been found guilty of arson for setting fire to the pallets of migrants sleeping under a bridge.

There is a road to perpetration of human rights violations. And hate speech – particularly by political leaders – is on that road. Violent attacks based on religion or ethnicity – such as the anti-Semitic murder of four people last month at the Jewish Museum in Brussels – are not unconnected to this climate of extremism. Expressions of racial, religious or xenophobic division that overtly call for, or suggest, targeted actions against minority groups should be anathema in every Member State of the United Nations. I trust that effective and principled human rights education campaigns will be instituted to counteract these alarming trends.

Discriminatory rhetoric has also targeted people because of their **sexual orientation and gender identity**. I welcome the African Commission on Human and Peoples Rights’ call last month for States to take steps to protect persons from human rights violations on the basis of sexual orientation and gender identity.

Mr President,

The Secretary-General’s **Rights Up Front** Plan of Action is the culmination of our efforts to mainstream human rights within the United Nations, including its political, humanitarian, economic, peacekeeping and development-related work. At the recent meeting of the Secretary-General’s Chief Executive Board in Rome, UN Principals agreed that human rights are at the core of our collective efforts in transitioning to a new development agenda. OHCHR will continue to work to ensure that all of the future **Sustainable Development Goals** will be firmly anchored in universal human rights and values. We must also ensure that the new goals rest on a strong accountability framework, and that a global partnership effectively addresses power imbalances in global governance systems.

Another central aspect of the Rights up Front Action Plan is better preparedness by the United Nations sys-

tem, to ensure **quick, appropriate and concerted reaction to early warning** of human rights crises.

In **Ukraine**, the UN response to the crisis stepped up as the situation deteriorated in February 2014. My Office swiftly deployed a human rights monitoring mission that has so far issued two reports, with concrete recommendations including guarantees for the implementation of minority rights. I hope that the new Government will address the human rights challenges in Ukraine, and I encourage it to devise a comprehensive human rights reform plan that includes accountability for violations.

I note also that last month marked the fifth anniversary of the end of the war in **Sri Lanka**, where the scars created by terrorism and conflict have yet to heal. My Office has now put in place a staff team that will be supported by several experts and Special Procedures mandate holders, to conduct the comprehensive investigation mandated by this Council in order to advance accountability, and thus reconciliation. I encourage the Government to take this opportunity to cooperate with a credible truth-seeking process.

OHCHR has also been active in follow-up to the Council’s resolution on the **Democratic People’s Republic of Korea**. I am encouraged by support from many Security Council members for formal consideration of the Commission of Inquiry’s report and its referral to the International Criminal Court. The Republic of Korea has accepted to host a field-based structure to build on the Commission’s work, and I hope the modalities for this can be agreed swiftly.

Excellencies,

Around the world, OHCHR’s formidable mandate is implemented by its exceptionally dedicated **staff**, in often difficult conditions. I would like to bear tribute to their passion and drive. But their work could never be achieved without the vigorous activism of civil society. Rights-holders must be accepted as true partners in our work. This implies, for example, effective participation of indigenous peoples in the process leading to the World Conference on Indigenous Peoples to be held in September.

Regrettably, **civil society activists and human rights defenders** remain under threat in many societies. My Office will continue to contribute to legislation and policies that protect public freedoms for human rights defenders, independent journalists,



whistle-blowers and individuals who seek to exercise their right to peaceful protest.

Future challenges

Mr President,

Despite early warning, we have seen many failures by the international community to **prevent conflicts and massive human rights violations**. Many countries continue to experience difficulties in transitioning to democratic governance under the rule of law. We must continue working to strengthen the rule of law at national and international levels, fight impunity, and boost the international community's ability to respond decisively to warning signs.

Within and among States, acute income inequalities are evidence of failures of **social and economic governance**. There is a fundamental need for more consistent application of human rights in the economic sphere. The heavy toll of the recent mine explosion in **Turkey** was a reminder that profits must not come at the expense of human safety; the Guiding Principles on Business and Human Rights provide a robust set of standards in this regard.

Similarly, **austerity budgets and policies** must not damage the progressive realisation of human rights, and they should be constantly audited to evaluate any disproportionate impact on vulnerable groups.

All people deserve accountable and democratic governance under the rule of law. In developed and developing countries alike, **corruption** undermines social justice and the right to participate in, contribute to, and enjoy economic, social, cultural and political development. Political leaders must be accountable, and respond without discrimination to popular aspirations, addressing the needs and rights of the poor and marginalized in order to fully realise the **right to development**. I hope that States can bridge their political divide on the right to development, and I look forward to actionable recommendations from the Council.

The threat of terrorism is a clear challenge. In coming years we must also struggle against abusive **counter-terrorism** and **counter-insurgency** tactics that violate the rights to life, freedom from forced disappearance, arbitrary detention, and torture. The

point of counter-terror measures is to protect the rule of law and human rights — not to undermine them.

It will also be necessary to step up our work to maintain the right to privacy, in the face of governmental and corporate attempts to create a **surveillance society** via new technologies. And there can be little doubt that the **global climate crisis** is also a human rights crisis — most urgently for people in coastal communities and small island States, but also for all of humanity, as it increasingly threatens health, food, water, housing, and other essential and universal human rights.

Conclusion

Mr. President,

My Office's stature as an authoritative voice on human rights is attributable to its integrity and its insistence on freedom from political influence. We must safeguard these from **financial and political constraints**. We must also protect established norms from the risk of erosion, such as the recent pushback relating to women's rights at the Commission on the Status of Women and in the context of the International Conference on Population and Development review.

Every country has a vital interest in defending a principled structure for a common set of global values. Human rights violations are among the root causes of every type of instability and conflict, which means that every State has an interest in detecting gaps in its human rights protection. That is precisely the role of human rights mechanisms and institutions, including OHCHR: to detect gaps and assist with solutions.

Yet the very careful reporting and analysis that is done by my Office, and our calls for investigations into allegations of abuse, have frequently been greeted with stone-walling and denial.

Is this because we have criticised Governments? Surely that is the nature of human rights advocacy — to speak truth to power; to confront privilege and entrenched hierarchy with an unshakeable belief in human dignity, equality and freedom.

Is it because we address issues that some States prefer not to discuss? For one State, that might mean brutal anti-terror tactics. For another, inhumane treatment of minorities, or migrants. Or austerity policies that disproportionately weigh on the vulnerable. Or cor-



ruption, which misappropriates public goods. Certain States may feel that lesbians, gays, bisexual, transgender and intersex people – or women; or persons with albinism; or people of certain castes, religion, race – somehow have less right than others to live a life of dignity.

Effective human rights advocacy must necessarily open a Pandora's box of hidden abuses. It does so to let in light and air, so that work may begin to ensure better governance and justice.

All human rights violations are illegitimate, whether directed against dissenters and critics; migrants; minorities; indigenous peoples; or people of specific gender, religion, class, caste or race.

Dalit or Brahmin, Peul or Pole, gay or heterosexual, tycoon or pauper, woman, child or man – regardless of our ethnicity; our age; our form of disability; our beliefs; or our economic might, all human beings are equal in dignity. And all, without discrimination, are entitled to the same rights. I urge this Council to continue to maintain the universality, indivisibility and interdependence of all human rights, including the right to development.

Twenty years ago, Member States created this Office because they saw the need for an advocate to promote

and protect human rights. They sought assistance to strengthen their accountability to their own people, in order that the world could become progressively safer and more stable – free from want and free from fear.

Excellencies, OHCHR stands at your side, not in your way. It is a friend that is unafraid to speak the truth. This Office does not only seek to help States identify gaps in their human rights protection. It also assists States to repair them, and to pursue policies that promote equality, dignity, development and the resolution of conflict, thus helping to realise the full sense of its double mandate – to promote and to protect the rights of all.

Today this work is widely acknowledged as valid. I trust that OHCHR will be able to continue in the characteristic spirit of independence, impartiality and non-selectivity that marks every level of its work.

My experience during the past six years has been enlightening and profound. I thank you for the work we have done together. I trust that I have proven to be a channel for effective change, and a strong advocate: one who speaks out without fear or favour.

It has been an honour to serve.



“South Africa’s Rainbow Nation: Judging diversity of belief” Lezing door Justice Albie Sachs

Grote Aula, KUL, 4 november 2014

Karel Peeters¹

Meer dan 20 jaar na het einde van de Apartheid domineert gelijkheid de Zuid-Afrikaanse grondwet. De emancipatiestrijd zet zich nog steeds door en behelst zoveel meer dan alleen maar ras of etnie. Op een continent waar sommige landen homoseksualiteit nog steeds strafbaar stellen, erkende de Rainbow Nation als eerste Afrikaans land het homohuwelijk. Dankzij de complexe geschiedenis van het land en de egalitaire grondwet die daar is uit voortgevloeid, is Zuid-Afrika vandaag nog steeds een koploper in de strijd voor gelijkheid.

De faculteit Rechten van de KU Leuven had het genoegen Justice Albie Sachs te mogen ontvangen voor een lezing over mensenrechten in Zuid-Afrika. Sachs is een voormalig rechter van het Zuid-Afrikaanse *Constitutional Court* en lag mee aan de basis van de huidige grondwet. Daarvoor was hij burgerrechtenactivist en voorvechter van gelijke rechten.



Justice Albie Sachs - © KU Leuven

De grondwet van Sachs neemt gelijkheid als uitgangspunt en maakt Zuid-Afrika tot een van de meest egalitaire landen van het Afrikaanse continent, althans op juridisch vlak. De grondwet was een reactie op de geïnstitutionaliseerde discriminatie van het verleden binnen een samenleving met bitter weinig vertrouwen in het recht. “*In South Africa, there was rule of law, not rule by law.*”

Tijdens zijn lezing ging Sachs dieper in op een aantal belangrijke aspecten van de grondwet, waarvan er hier een aantal worden geschetst:

Zelfontplooiing, Vrijheid en Religie

Voorop in de grondwet staat het recht op zelfontplooiing. Door de ervaringen uit het verleden, zijn Zuid-Afrikanen beducht voor een inperking van hun rechten en vrijheden. Daarvoor moeten dan ook duidelijke rechtvaardigingsgronden bestaan. Diversiteit onder de rechters moet er ook voor zorgen dat specifieke gevoeligheden van bepaalde bevolkingsgroepen worden aangevoeld. Wat voor de ene partij een banaliteit is, is voor de andere een symbooldossier. Maar zelfs vrijheid is een tweesnijdend zwaard. Wetten met algemene toepassing ontzien soms minderheidsgroepen in de samenleving. Een wet kan immer strenger gepercipieerd worden door een bepaalde religieuze of etnische groep. Het is dan de grondwet die de minderheidsgroepen in de samenleving moet beschermen tegen de inperking van hun rechten.

Dat recht op zelfontplooiing en de grote diversiteit binnen een land kennen ook hun gevolgen inzake religie. Wat met nieuwe religies die gebruiken hebben en rites uitoefenen die in strijd zijn met de wet? Sachs stelt zich de vraag wie wij zijn om gebruiken van bepaalde religies meer bestaansrecht toe te kennen dan andere? Voor een rastafari kent het christendom bizarre regels en rituelen. De overheid mag nieuwe gelovigen dan ook niet in hun individualiteit beperken. Iedereen moet een gelijke kans krijgen op zelfontplooiing, anders bestaat er geen gelijkheid. Zo moet de Staat durven voorzien in Halal-voedsel, om de zelfontplooiing van moslims mogelijk te maken. Het is niet aan grondwettelijke hoven om religieuze teksten te interpreteren. Zeker niet als zelfs theologen het niet eens zijn over de draagwijdte van verschillende passages.



Diversiteit

Zuid-Afrika kent heel wat etnische minderheidsgroepen. Vandaag ligt de nadruk op samenleven, in plaats van apart leven in hetzelfde land. De maatschappij opdelen in verschillende etnieën en de verschillen benadrukken was immers één van de peilers van de apartheid. Desondanks mag men niet vervallen in een feitelijke gelijkheid tussen alle Zuid-Afrikanen. Een uniforme behandeling en gelijkstemming zou de diversiteit van het land negeren en de strijd voor gelijkheid teniet doen. Net de diversiteit maakt het land tot de *Rainbow Nation*.

Die diversiteit van de bevolking vind je ook terug in het Zuid-Afrikaanse recht. De rechtstradities van minderheidsgroepen, zoals *tribal law* en *Dutch customary law*, zijn als gewoonterecht geldige bronnen van recht. Dat gewoonterecht evolueert vanzelfsprekend doorheen de tijd, en moet aandacht hebben voor maatschappelijke veranderingen. Deze gewoonrechtelijke normen uit het woelige verleden dienen niet te worden weggecijferd als een te vergeten geschiedenis.

Democratie

Sachs hamerde ook op de kracht van het democratisch proces. Het *Constitutional Court* gaat de conformiteit met de grondwet na, maar is niet rechtstreeks door het volk verkozen. De erkenning van het homohuwelijk is dan ook zoveel sterker, wanneer deze van een parlementaire vergadering komt. Dat zorgt immers voor een maatschappelijk debat dat noodzakelijk is voor aanvaarding van nieuwe concepten. De strijd tegen Apartheid heeft getoond hoe belangrijk een open dialoog over maatschappelijke problemen en conflictbronnen is.

Noten

1. Redacteur Veto, het onafhankelijk Leuvense studentenblad.
-

Tot op heden is Zuid-Afrika het enige Afrikaanse land dat het homohuwelijk heeft erkend. In de ogen van andere staatshoofden zijn mensenrechten een product van Westers denken, en noodzaakt hun eigen cultuur tot een specifieke invulling van die mensenrechten. Zij die dit soort opvattingen huldigen, zijn vaak diegenen die de mensenrechten met de voeten treden. Zuid-Afrika toont hoe de universaliteit van begrippen als gelijkheid en vrijheid de basis van een geslaagde samenleving vormt.



Is de VN-Veilighedsraad bankroet?

Anne-Sophie Coppens¹ & Julie Marien²

De rector van de Universiteit van de Verenigde Naties (United Nations University [UNU]), David Malone, was op 21 mei 2014 gastspreker op de conferentie “the UN Security Council: Is it bankrupt?”. Die vond plaats in het prestigieuze Résidence Palace in Brussel en werd georganiseerd door Egmont, Vereniging voor de Verenigde Naties (VVN), l’Association pour les Nations Unies Belgique (APNU) en United Nations Regional Information Centre (UNRIC). Naast zijn functie als UNU-rector is David Malone tevens Ondersecretaris-generaal van de Verenigde Naties.

De UNU kan men beschouwen als de denktank of academische arm van de VN, waar academici onderzoek voeren rond prangende mondiale problemen. In Brugge bestaat het instituut voor Comparative Regional Integration Studies van de UNU reeds 13 jaar.

Rector David Malone gaf in zijn toespraak een beknopte analyse van de VN-Veilighedsraad en zijn evolutie vanaf het einde van de Koude oorlog tot op heden. In zijn analyse trachte hij drie vragen betreffende de werking van de VN-Veilighedsraad te beantwoorden. Vooreerst stelde hij zich de vraag wat de grootste geopolitieke veranderingen waren voor de VN sinds het einde van de Koude Oorlog. Daarna ging hij dieper in op de oorzaken die deze veranderingen hebben teweeggebracht. Ten slotte besprak hij de institutionele veranderingen die zich binnen de VN-Veilighedsraad hebben voorgedaan.



UNU Rector David Malone – UN Photo/Eskinder Debebe

Grootste veranderingen sinds het einde van de Koude Oorlog

De eerste significante verandering is dat de Veilighedsraad meer resoluties aanneemt die onder Hoofdstuk VII van het VN-Handvest vallen en dus ook meer VN-interventies onder dit hoofdstuk uitvoert. Hoofdstuk VII bepaalt of de VN-Veilighedsraad al dan niet militair mag tussenkomen om de vrede te bewaren en heeft een dwingend karakter. Een derde van de resoluties valt momenteel onder dit hoofdstuk. De wil van de VN-Veilighedsraad om resoluties af te dwingen is dus zeker gegroeid.

Als tweede verandering haalde rector Malone het ontstaan van een nieuwe generatie conflicten aan: burgeroorlogen. Denk maar aan de burgeroorlog in El Salvador tijdens de jaren '80 en '90. Deze conflicten zijn moeilijker om op te lossen. Dat ligt aan de aard van het conflict. Het gaat namelijk niet om een oorlog tussen twee staten, maar om een oorlog waarbij ook rebellengroeperingen betrokken zijn. Staten kan men gemakkelijk aanspreken op hun daden. Rebellen-groeperingen en guerrillabewegingen daarentegen zijn moeilijker te identificeren. Rebellenbewegingen zijn namelijk veranderlijk van aard: ze veranderen vaak van leider, identiteit en plaats. “Het oplossen van dit soort conflicten werd vroeger zwaar onderschat door de Veilighedsraad”, zo stelde de UNU-rector.

Ten derde, begon de VN in meerdere domeinen te interfereren. Hierdoor werd de VN euforisch en overmoedig, want ze beschikte immers niet over de capaciteiten om alle problemen binnen de verschillende domeinen aan te pakken. Hierdoor ging de VN zich op andere hulporganisaties richten, zoals het Internationale Rode Kruis of regionale organisaties zoals de Europese Unie en de Afrikaanse Unie. De samenwerking met deze organisaties verloopt echter behoorlijk stroef.



Katalysatoren van verandering

Ten tweede stelde David Malone zich de volgende vraag: Welke drijvende krachten lagen aan de basis van de grote veranderingen die de VN onderging sinds het einde van de Koude Oorlog? Een eerste drijvende kracht was de nood aan humanitaire hulp. Vóór het einde van de Koude Oorlog had de Veiligheidsraad het nooit als haar taak beschouwd om humanitaire acties uit te voeren. Na de val van de Berlijnse muur brak een nieuwe periode van samenwerking aan en kreeg de VN steeds meer aandacht voor de humanitaire component van interventies. Voor en tijdens de periode van de Koude Oorlog werd humanitaire hulp door andere organisaties georganiseerd, zoals het Internationale Rode Kruis. Na de Koude Oorlog zag de Veiligheidsraad in dat het nodig was om ook vanuit de VN aan humanitaire hulp te doen. Zo werden vanaf 1990 humanitaire problemen, zoals bijvoorbeeld de hongersnood in Somalië, een belangrijke aanzet tot verandering.

Een tweede drijvende kracht voor verandering was de opkomst van het veiligheidsprobleem: terrorisme. Deze mondiale uitdaging is geen gevolg van de aanslag van 9/11, maar gaat al vele jaren terug. Denk maar aan de Lockerbie-aanslag of de aanslag op een UTA vliegtuig boven Niger. Beide aanslagen werden door de VN-Veiligheidsraad veroordeeld. Na 9/11 intensifieerde de inspanning van de VN om terrorisme te bestrijden. Bovendien is het een thema dat de vijf permanente leden aanbelangt en verenigt.

46

Daarnaast is de VN-Veiligheidsraad zich meer gaan focussen op de promotie en bescherming van de mensenrechten. Eén van de strategieën die men is gaan gebruiken om toe te zien of mensenrechten worden gerespecteerd, is VN-waarnemers uitsturen. Zo sloot men in de jaren '90 vredesakkoorden als reactie op de burgeroorlog die in El Salvador woedde. In die periode stuurde de VN de waarnemersmissie ONUSAL om toe te zien of deze vredesakkoorden werden nageleefd. Dit bleek een zeer effectieve strategie, aangezien het aantal dodelijke slachtoffers een sterke daling kende. Daarna stuurde de VN ook blauwhelmen om vredesoperaties uit te voeren. De bescherming van mensenrechten werd sindsdien in elke strategie van de VN opgenomen.



Institutionele veranderingen

Als derde aspect van zijn analyse belichtte rector Malone de institutionele veranderingen binnen de Veiligheidsraad zelf. Ook hier haalde hij drie tendensen aan.

Ten eerste stelde hij dat de Veiligheidsraad een steeds grotere verantwoordelijkheidszin ten aanzien van zijn daden voelde. Dit was een nieuw gegeven binnen de VN-Veiligheidsraad. De Veiligheidsraad heeft in veel gevallen conflicten proberen oplossen, maar is daar in evenveel gevallen niet in geslaagd. Sommige burgeroorlogen en genocides konden niet worden verhinderd of beëindigd door de Veiligheidsraad. Denk maar aan de burgeroorlog in ex-Joegoslavië of de genocide in Rwanda. Onder het motto "If we can't stop them, we will convict them" werden er onder impuls van Madeleine Albright, de toenmalige permanente vertegenwoordiger van de Verenigde Staten bij de VN, internationale gerechtshoven opgericht om daders te veroordelen. De eerste ad hoc tribunaal waren het Joegoslavië- en Rwanda-tribunaal. In navolging hiervan werd in 1998 onder het Statuut van Rome een universeel Internationaal Strafhof opgericht voor grove schendingen van de mensenrechten. Anderzijds werden er ook gerechtshoven opgericht voor het berechten van specifieke misdaden, zoals een gerechtshof voor de veroordeling van de leden van de Rode Khmer in Cambodja. Deze zogenaamde 'hybride gerechtshoven' werden gezamenlijk opgericht door de VN en het land in kwestie. Ze maken vervolging mogelijk zowel op basis van het internationaal recht als het nationaal recht.

De tweede tendens was de toenemende invloed van NGO's op de VN-Veiligheidsraad. NGO's hebben veel expertise en kennis en beschikken over gedetailleerde informatie. Tijdens de Rwandese genocide hadden de leden van de Veiligheidsraad geen weet van de gebeurtenissen die zich daar afspeelden en de Rwandese achtergrondsituatie. Daardoor konden ze ook geen actie ondernemen. De toenmalige Nieuw-Zeelandse voorzitter van de VN-Veiligheidsraad, sprak de NGO's aan om de vijf permanente leden in te lichten over de vreselijke gebeurtenissen in Rwanda. De consultatie van NGO's op grote schaal is ook vandaag nog een courante praktijk.

De derde tendens is het "gebrek aan verandering". De Veiligheidsraad is er namelijk niet in geslaagd een consensus te vinden over haar eigen hervorming. Bij de oprichting van de VN en de Veiligheidsraad in 1945 was de geopolitieke wereld zeer verschillend van de wereld in de 21ste eeuw. Vele staten waren toen immers nog kolonies van de Westerse staten. De groot-

ste reden van dit gebrek aan hervorming is het veto-recht van de vijf permanente leden. Zij zien op tegen hervormingen, aangezien een hervorming een inperking van hun macht zou betekenen. Ze vrezen hun vetorecht - hun meest machtige instrument - te verliezen. Het ziet ernaar uit dat de vijf permanente leden hun vetorecht niet zullen opgeven en dat ze eventuele nieuwe permanente veiligheidsraadsleden niet zullen toestaan om een vetorecht in te zetten. Dit maakt dat potentiële nieuwe permanente leden de facto worden gedegradeerd naar tweederangsleden. Ook komt er geen duidelijke stem of vraag van de mededingers voor een permanente plaats in de Veiligheidsraad. De landen die hierop het meeste aanspraak maken zijn Japan, Duitsland, Brazilië en India. Maar welke voordelen hun lidmaatschap zou hebben voor kleinere landen in de VN is niet duidelijk en wordt door deze leden niet duidelijk uiteengezet. Men kan spreken van een gebrek aan engagement en informatie omtrent de argumenten voor een permanent zitje van deze vier kandidaten.



UNU-rector Dr. David Malone; © Zhang Song

David Malone concludeerde dat de VN-Veiligheidsraad duidelijk nog steeds met problemen kampt. Sinds de val van de Sovjetunie is er echter een enorme vooruitgang geboekt ten aanzien van de transparantie en zichtbaarheid van de Veiligheidsraad. Maar de Veiligheidsraad blijft kampen met problemen van representativiteit, waarvoor niet onmiddellijk een oplossing voor de hand ligt.

Noten

1. Anne-Sophie studeerde sociologie en internationale politiek aan de Universiteit van Gent. Bij de Universiteit van de Verenigde Naties in Brugge (UNU-CRIS) werkte ze mee aan een project over de samenwerkingsverbanden tussen West- en Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast was ze ook communicatiestagiaire bij UNU-CRIS. Voor verder contact: coppensannesophie@gmail.com
 2. Julie studeerde vergelijkende en internationale politiek aan de Katholieke Universiteit van Leuven en milieuwetenschappen aan de Universiteit van Antwerpen. Ze is de huidige Algemeen Secretaris bij de Vereniging voor de Verenigde Naties. Hiervoor deed ze stage bij UNU-CRIS (eveneens als communicatiestagiaire), waar ze meewerkte aan een haalbaarheidsstudie over nieuwe onderwijsinitiatieven in Vlaanderen. Daarnaast is ze ook reporter bij het persagentschap StampMedia. Voor verder contact: marien-julie@hotmail.com
-



Nieuws in het kort

Neri Sybesma-Knol

Nieuwe vooruitgang in de kwestie Cyprus?

In September trad een nieuwe Adviseur aan bij de Mission of Good Offices van de Secretaris-generaal voor Cyprus. Espen Barth Eide (Noorwegen) zal nu de onderhandelingen begeleiden die de partijen in het conflict met elkaar voeren. De leiders, de (Grieks-Cypriotische) President van Cyprus en de President van de zogenaamde Republiek van Noord Cyprus legden in februari een 'Gezamenlijke Verklaring' af waarin ze hun voornemen bekend maakten om vanaf nu ernst te maken van een definitief akkoord. De Secretaris-generaal reageerde alvast verheugd.

De 'kwestie Cyprus' werd een punt op de veiligheidsagenda van de VN in 1964, toen een burgeroorlog dreigde uit te breken tussen de beide bevolkingsgroepen van het in 1960 onafhankelijk geworden Cyprus. Op dat ogenblik besliste de Veiligheidsraad om een vredesmacht ter plaatse te zenden. Die vredesmacht, UNFICYP, 'vierde' in juni haar 50-jarig bestaan: ze is nog steeds actief.

Zoals het geval is met andere missies uit die tijd, is er uiteindelijk nooit een definitieve oplossing gekomen voor het onderliggende conflict. Het mandaat van UNFICYP omvatte in eerste instantie het kalmeren van de situatie, het instellen en patrouilleren van een bufferzone, een toezicht op een de facto staakt het vuren. Zo zouden partijen ademruimte krijgen om de kwestie op politiek en diplomatiek vlak te regelen. Maar ondanks de aanwezigheid van de VN-vredesmacht, en de politieke en diplomatieke good offices van de Secretaris-generaal en zijn team, lijkt een oplossing nog niet voor morgen te zijn.

In de loop der jaren is er ook een en ander gebeurd...

In 1974, toen er van Grieks-Cypriotische zijde, en met steun vanuit Griekenland, een coup werd gepleegd tegen de regering, viel Turkije het eiland binnen "ter bescherming van het Turkse deel van de bevolking." Dit had tot gevolg dat het noordelijk deel van Cyprus een "onwettelijk bezet gedeelte" van het eiland werd van

waaruit tientallen duizenden Grieks-Cyprioten moesten vluchten, met achterlating van hun huizen en bezittingen. Voor de Veiligheidsraad gaf dit aanleiding voor nieuwe resoluties, en voor een aanpassing van de taken van UNFICYP.

De toestand werd nog verergerd in 1983, toen in het door Turkije bezette gebied een 'Turkse Republiek van Noord Cyprus' werd opgericht. De Veiligheidsraad riep op om deze 'TRNC' niet te erkennen en daar werd algemeen gevolg aan gegeven door de internationale gemeenschap. Ook de Raad van Europa, het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, de Europese Gemeenschap... spraken zich uit tegen de wettelijkheid van de 'TRNC'. Uiteindelijk wordt die alleen door Turkije zelf erkend.

Er leek schot te komen in de onderhandelingen over een vreedzame oplossing toen Secretaris-generaal Kofi Annan, in het vooruitzicht van de toetreding van Cyprus tot de EU op 1 mei 2004, alles op alles zette om vóór die datum een akkoord te bereiken. Zo zou een verenigd Cyprus lid worden van de EU. Het binnen de VN ontworpen 'Annan Plan' werd, na intensieve onderhandelingen, op 24 april aan de beide bevolkingsgroepen voorgelegd in afzonderlijke referenda. Aan Turks-Cypriotische zijde werd het goedgekeurd, maar door de Grieks Cyprioten werd het met overwelldigende meerderheid verworpen.

Er was achteraf ook veel kritiek op het Annan Plan: het voorzag in een federatie van twee onafhankelijk staten en zou dus legitimiteit hebben verleend aan en erkenning van wat algemeen als een onwettige situatie werd beschouwd. Over het algemeen leek het Turkse standpunt trouwens te zijn bevoordeeld in de onderhandelingen waaraan ook Turkije én Griekenland hadden deelgenomen.

Nu is 'Cyprus' sinds 2004 wel lid van de EU, maar in de praktijk blijft het Turkse deel van het eiland buiten de Unie en buiten de Eurozone. Omdat dit natuurlijk een onaanvaardbare situatie blijft, kwamen er in 2008 uiteindelijk weer voorzichtige onderhandelingen op gang. Er waren intussen verkiezingen gehouden,



‘de scherpslijpers’ van het eerste uur waren vervangen door meer gematigde elementen. Desondanks bleven de resultaten pover en de periodieke rapporten van de nieuwe Secretaris-generaal waren maar heel voorzichtig optimistisch. In 2012 deed hij nog een oproep aan de partijen om gebruik te maken van “this window of opportunity” in tijden van toenemende crises.

Maar sinds begin dit jaar is er hoop. De onderhandelingen zijn nu ook in handen van de Cyprioten zelf: het moeten “Cypriot-led and Cypriot-owned” onderhandelingen zijn die moeten leiden naar een onderling akkoord en naar onderlinge samenwerking in de uitvoering ervan. Voorlopig blijft de Mission of Good Offices van de Secretaris-generaal het proces actief ondersteunen. En UNFICYP blijft onmisbaar te velde...

(UNFICYP heeft een eigen website met nieuws en gegevens en met links naar alle relevante documenten zoals VN Resoluties, Rapporten van de Secretaris-generaal etc. <www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficy>)

Het verdrag over de wapenhandel, het Arms Trade Treaty (ATT), treedt in werking

Op 25 september, tijdens de Algemene Vergadering van de VN in New York, legden acht landen hun instrument van ratificatie neer. Daardoor wordt het Verdrag op het einde van dit jaar van kracht. De eerste conferentie van de verdragspartijen zal in 2015 in Mexico plaatsvinden.

België ondertekende het ATT op 3 juni 2013, bij de eerste gelegenheid tot ondertekening. Het akkoord treedt echter pas in werking 90 dagen nadat 50 staten het verdrag ook geratificeerd hebben; m.a.w. nadat deze staten elk afzonderlijk een procedure voor de implementatie van het verdrag hebben uitgewerkt. België ratificeerde het Verdrag op 3 juni 2014, precies een jaar na de ondertekening. Het was daarmee het 40ste land dat tot ratificatie overging.

Op 25 september 2014 ratificeerden nog acht landen samen het Verdrag: Argentinië, De Bahamas, Bosnië-Herzegovina, Tsjechië, St Lucia, Portugal, Senegal en Uruguay. Daarmee komt het aantal landen op 53. Het verdrag kan dus officieel vanaf 24 december 2014, 90 dagen na de 50ste ratificatie, in werking treden. Georgië en Namibië ondertekenden op hun beurt het ver-

drag op 25 september, waarmee de teller van het aantal ondertekenende staten ondertussen op 121 staat.

Het ATT regelt de conventionele wapenhandel. De internationale gemeenschap heeft de laatste twintig jaar vastgesteld dat het misbruik en de illegale handel van conventionele wapens nefaste gevolgen heeft. Dit is de eerste keer dat conventionele wapens onder een vorm van controle komen.

Het Verdrag vertoont wel een aantal lacunes en heeft een beperkt bereik in termen van het definiëren van wapens en de lijst van criteria voor het toestaan van de export.

Een mogelijke maas in het Verdrag is dat de registratie van de wapens nog steeds onder de controle van de lidstaten zal staan. Maar wat wellicht de grootste lacune zal zijn, zit niet in het Verdrag zelf maar bij degenen die het misschien niet ratificeren. Er zijn geruchten dat India, China en Rusland, die ofwel grote importeurs of exporteurs van wapens zijn, het Verdrag niet zullen ondertekenen.

Maar men is het er over eens dat het Verdrag, ondanks de tekortkomingen, toch een belangrijke stap voorwaarts is.

Een conferentie over gender-gelijkheid

De Minister van Buitenlandse Zaken van IJsland, Gunnar Bragi Sveinsson, kondigde tijdens de Algemene Vergadering aan dat er in IJsland in januari een conferentie over vrouwen en gender-gelijkheid wordt georganiseerd, ter viering van ‘Beijing + 20’.

Het wordt een unieke conferentie, aldus Sveinsson. Het zal immers de eerste keer zijn dat binnen de VN enkel mannelijke leiders samengeroepen zullen worden om gender-gelijkheid te bespreken. De conferentie zal zich vooral richten op geweld tegen vrouwen. De bedoeling is dat mannen rond de tafel zitten en gender-gelijkheid op een ‘positieve manier’ bespreken. Het is immers een oud zeer dat de deelnemers aan de grote Vrouwenconferenties van de VN altijd in grote meerderheid vrouwen waren. “Hoe kunnen we de wereld veranderen als slechts de helft ervan uitgenodigd wordt of zich welkom voelt om deel te nemen aan de gesprekken?” werd vaak gezegd.

De geplande bijeenkomst maakt dan ook deel uit van een globale campagne die 100 000 mannen en jongens wil betrekken in de strijd voor gender-gelijkheid. Een strijd die de VN graag in 2015 beslecht had ge-



zien, in het kader van de Millenniumdoelstellingen. Maar die deadline zal niet worden gehaald.

De organisatoren van de conferentie, IJsland en Suriname, zijn elkaars tegenpolen op het gebied van vrouwenrechten. Het rapport over gender-ongelijkheid van het Wereld Economisch Forum uit 2013 plaatste IJsland bovenaan de ranglijst voor gelijkheid in de economie, de gezondheidszorg en op andere gebieden. Suriname daarentegen bengelde onderaan op een 110de plaats, met dus grote gender-ongelijkheid.

Volgens minister Sveinsson zal de conferentie ook een 'uitzonderlijke bijdrage' leveren aan de viering van de twintigste verjaardag van de belangrijke VN-conferentie over vrouwen in Beijing. Tijdens die conferentie in 1995 spoorde onder meer toenmalige Amerikaanse presidentsvrouw Hillary Clinton de aanwezige wereldleiders nog aan tot actie door te stellen dat 'vrouwenrechten, mensenrechten zijn'. Bijna 190 landen engageerden zich toen om gender-gelijkheid te bereiken. De Slotdocumenten van de Conferentie zijn sindsdien een blauwdruk voor actie door de internationale gemeenschap.

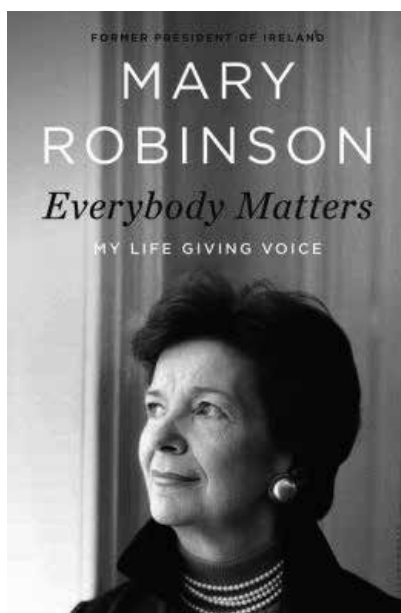


Leessuggesties

Sanderijn Duquet¹

Mary Robinson, *Everybody Matters: My Life Giving Voice*, Walker & Company, 2013, 336 p. ISBN 978-0802779649

De voormalig Ierse president en Hoge Commissaris voor de Mensenrechten Mary Robinson schuwt de controversie niet. Tijdens haar VN-mandaat (1997-2002) was ze bijzonder kritisch over de situaties in Tibet en Tsjetsjenië (wat de relaties met de Chinese en Russische overheden bekoelde) en Rwanda (waar haar openlijke veroordelingen tijdens een persconferentie het verzoeningsproces bemoeilijkten). Robinson kwam opnieuw in een storm van kritiek terecht toen ze, post-9/11, de Bush Administratie publiekelijk aanviel, tot groot ongenoegen van Secretaris-generaal Kofi Annan. Het definitieve einde van haar VN-carrière werd ingeluid na een tumultueuze *World Conference Against Racism* in Zuid Afrika in 2001, waar de Israëlische en Amerikaanse delegaties de conferentie verlieten. De publicatie van de memoires van Robinson is in de geschetste context interessant: ze bevatten een terugblik op een gekleurd verleden, maar geven bovenal een activistische visie op het VN-mensenrechtenbeleid weer.



Olivier De Schutter, *Final Report of the Special Rapporteur on the right to food: The transformative potential of the right to food*, 24 January 2014, UN Doc. A/HRC/25/57



Olivier De Schutter,
Speciale Rapporteur voor het
Recht op voeding –
UN Photo/JC McIlwaine

Op het einde van zijn zes-jarig mandaat (2008-2014) als speciale VN-gezant voor het recht op voeding pleit professor Olivier De Schutter voor drastische veranderingen. In dit laatste rapport voor de VN Mensenrechtenraad staat het begrip duurzaamheid, zowel in de productie als consumptie van voedsel, centraal. Maar het soort bestendigheid dat De Schutter voor ogen heeft, vraagt een radicale en democratische hervorming van internationale voedselsystemen en dus een medewerking van de publieke en private spelers op de voedselmarkt. Het rapport bundelt de aanbevelingen die De Schutter in de loop van zijn mandaat geformuleerd heeft, over handel en landbouwinvesteringen, voedselhulp en ontwikkelingssamenwerking, contractteelt en kleine boeren, en plaatst deze in een bredere context.

51

Noten

1. Aspirant van het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen (FWO) en doctoraal onderzoeker aan het Leuven Centre for Global Governance Studies en het Instituut voor Internationaal Recht, KU Leuven.



Uw V(V)N-Agenda

door Julie Marien

De VVN-agenda

18 november	Netwerkdag Departement internationaal Vlaanderen
24 november	Musical “Our Blue Planet” te Leuven (co-organisator VVN)
27 november	Lezing Jan Vandemoortele “Gelijkheid doet er toe. Waarom ongelijkheid mensenrechten en duurzame ontwikkeling ondermijnt” in het kader van de openingsceremonie van de VVN MUN in het EGMONT paleis Brussel
27-30 november	VVN Model United Nations in Brussel
Januari 2015	Ontwikkelingsdebat, “Post-2015 ontwikkelingsagenda” (Espace Jacquemot, Brussel)

De VN-agenda

Om met stip in uw agenda te noteren:¹

16 november	Internationale dag van de tolerantie (A/RES/51/95)
16 november	Werelddag van de chronische obstructieve longziekte (WHO)
17 november	Werelddag ter herinnering van verkeersslachtoffers (A/RES/60/5) (derde zondag van november) (WHO)
19 november	Werelddag van het toilet (A/67/L.75 (draft))
20 november	Universele dag van de kinderen
20 november	Afrika industrializatie dag (A/RES/44/237)
21 november	Werelddag van de filosofie (derde donderdag van november)(UNESCO)
21 november	Werelddag van de televisie (A/RES/51/205)
25 november	Internationale dag voor de uitroeiing van geweld tegen vrouwen (A/RES/54/134)
29 november	Internationale dag van solidariteit met het Palestijnse volk (A/RES/32/40B)

52

1 december	Wereld AIDS dag
2 december	Internationale dag voor de afschaffing van slavernij
3 december	Internationale dag van personen met een handicap (A/RES/47/3)
5 december	Internationale dag van de vrijwilliger voor economische en sociale ontwikkeling (A/RES/40/212)
7 december	Internationale dag van de burgerluchtvaart (A/RES/51/33)(ICAO)
9 december	Internationale anti-corruptie dag (A/RES/58/4)
10 december	Dag van de mensenrechten (A/RES/423 (V))
18 December	Internationale dag van de migranten (A/RES/55/93)
20 December	Internationale dag van de menselijke solidariteit (A/RES/60/209)
27 January	Internationale dag ter herdenking van de slachtoffers van de Holocaust (A/RES/60/7)
4 February	Wereldkanker dag (WHO)
6 February	Internationale dag van de nultolerantie tegen vrouwelijke genitale verminking (WHO)
13 February	Werelddag van de radio (UNESCO)
20 February	Werelddag van de sociale rechtvaardigheid (A/RES/62/10)
21 February	Internationale dag van de moedertaal (UNESCO) (A/RES/56/262)



Enkele belangrijke afspraken op de VN-vergaderagenda²

New York

17 november	Ontwapeningscommissie, organisatorische sessie
20 november	Algemene Vergadering, high-level meeting van de Algemene Vergadering omtrent de 25 ^{ste} verjaardag van de aanname van het Kinderrechtenverdrag
24 november	Comité rond de uitvoering van de onvervreembare rechten van het Palestijnse volk, Speciale meeting ter herdenking van de Internationale dag van de solidariteit met het Palestijnse volk.
8 – 17 december	Samenkomst van de Staten partij bij het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof

Genève

3 – 28 november	Comité tegen marteling, 53 ^{ste} sessie
10 – 28 november	Comité voor economische, sociale en culturele rechten, 53 ^{ste} sessie
17 – 21 november	Comité tegen marteling, subcomité voor de preventie van marteling en andere wrede, onmenselijke of degraderende behandeling of bestraffing, 24 ^{ste} sessie
25 – 26 november	Mensenrechtenraad, Forum rond minderhedenkwesities, 7 ^{de} sessie
1 – 5 december	Mensenrechtenraad, werkgroep rond het gebruik van huurlingen als middel om mensenrechten te schenden en om de uitoefening van het recht van mensen op zelfdeterminatie te verhinderen, 32 ^{ste} sessie
1 – 5 december	Vergadering van de Staten partij bij de Conventie voor het verbod op de ontwikkeling, productie en opslag van bacteriologische (biologische) en toxische wapens en hun verwoesting
2 – 3 december	Mensenrechtenraad, Forum rond business en mensenrechten, 3 ^{de} sessie
12 december	Expertcomité over het transport van gevaarlijke goederen en over het globaal klassering- en labelsysteem van chemicaliën

Wenen

20 – 21 november	IAEA, Raad van Bestuur
25 – 27 november	UNIDO, raad voor industriële ontwikkeling, 42 ^{ste} sessie
5 december	Commissie over criminaliteitspreventie en strafrecht, 23 ^{ste} sessie
5 december	Commissie over neurotische drugs, 57 ^{ste} sessie

Elders

November	Mexico City – Investeringscomité, 223ste sessie
November	Montreal – ICAO, Raad, 203 ^{de} sessie
November	Amman – UNRWA, Adviserende Commissie
1 – 5 december	London – IMO, Raad, 113 ^{de} sessie



1 – 5 december	Rome – FAO, Raad, 150ste sessie
1 - 5 december	Den Haag - Conferentie van de staten partij bij het Verdrag inzake het Verbod op Chemische Wapens, Negentiende-sessie
1 – 12 december	Lima – UNFCCC, Conferentie van de staten partij bij de conventie en vergaderingen van de subsidiaire organen, 20 ^{ste} sessie
2 december	Nairobi - UNEP, Comité van permanente vertegenwoordigers, 129 ^{ste} sessie
8 – 9 december	Tokyo – UNU, Raad, 62 ^{ste} sessie
10 december	Nairobi – UN-Habitat, Comité van permanente vertegenwoordigers, 55 ^{ste} sessie
15-19 december	Rome, IFAD, Raad van Bestuur, 113 ^{ste} sessie

Noten

1. Voor een volledig overzicht van alle dagen en weken zie respectievelijk:
<http://www.un.org/en/events/observances/days.shtml> en <http://www.un.org/en/events/observances/weeks.shtml>.
 2. Voor een volledig overzicht van alle VN vergaderingen en conferenties zie:
<http://conf.un.org/DGAACS/Meetings.nsf>.
-





De Verenigde Naties

Voornaamste VN-Organen

Algemene Vergadering

Subsidiare Organen

Hoofd- en andere zittingsgebonden commissies
Ontwikkelingscommissie
Mensenrechtenraad
Commissie voor Internationaal Recht
Permanente comités en ad hoc organen

Veiligheidsraad

Subsidiare Organen

Comité voor Terrorismebestrijding
Internationaal Strafbtribunaal voor Rwanda (ICTR)
Internationaal Strafbtribunaal voor het voormalige Joegoslavië (ICTY)

Economische en Sociale Raad

Functionele Commissies

Misdadpreventie en Strafrecht
Verdoevende Middelen
Bevolking en Ontwikkeling
Wetenschap en Technologie voor Ontwikkeling
Sociale Ontwikkeling
Statistiek
Status van de Vrouw
Duurzame Ontwikkeling
VN-Forum voor Bossen

Secretariaat

Regionale Commissies

ECA Economische Commissie voor Afrika
ECE Economische Commissie voor Europa
ECLAC Economische Commissie voor Latijns-Amerika en het Caribisch Gebied
ESCAP Economische en Sociale Commissie voor Azië en het Stille Zuidzegebied
ESCWA Economische en Sociale Commissie voor West-Azië

Andere Organen

Comité voor Ontwikkelingsbeleid
Comité van Experts inzake Openbaar Bestuur
Comité voor Non-Gouvernementale Organisaties
Permanent Forum voor Inheemse Aangelegenheden
VN-Groep van Experts inzake Geografische Namen
Andere zittingsgebonden en permanente comités en expert-, ad hoc en verwante organen

Internationaal Gerechtshof

Departementen en Bureaus

EOSG Uitvoerend Bureau van de Secretaris-Generaal
DESA Departement voor Economische en Sociale Aangelegenheden
DFS Departement voor Ondersteuning van Activiteiten op het Terrein
DGACM Departement voor de Algemene Vergadering en Conferentiemanagement
DM Departement Managementaangelegenheden
DPA Departement Politieke Aangelegenheden

Trustschapsraad⁴

Programma's en Fondsen

UNCTAD VN-Conferentie inzake Handel en Ontwikkeling
• ITC Internationaal Handelscentrum (UNCTAD/WTO)
UNDP VN-ontwikkelingsprogramma
• UNCDF VN-Kapitaalontwikkelingsfonds
• UNV VN-Vrijwilligers
UNEP VN- Milieuprogramma
UNFPA VN-Bevolkingsfonds
UN-HABITAT VN-Centrum voor Menselijke Nederzettingen
UNHCR Bureau van de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor de Vluchtelingen
UNICEF Kinderfonds van de Verenigde Naties
UNODC VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit

UNRWA¹ VN-Agentschap voor Hulp aan de Palestijnse Vluchtelingen in het Nabije Oosten
UN-Women VN-Eenheid voor Gendergelijkheid en de Empowerment van Vrouwen
WFP Wereldvoedselprogramma

Onderzoeks- en opleidingsinstellingen

UNICRI VN-Interregionaal Criminologisch en Juridisch Onderzoeksinstituut
UNIDIR¹ VN-Onderzoeksinstituut voor Ontwapeningsvraagstukken
UNITAR VN-Instituut voor Opleiding en Onderzoek

UNRISD VN-Onderzoeksinstituut voor Sociale Ontwikkeling
UNSSC VN-Stafcollege
UNU Universiteit van de Verenigde Naties

Andere VN-Entiteiten

UNAIDS Gezamenlijk VN-Programma voor HIV/AIDS
UNISDR Internationale Strategie van de VN voor de Beperking van het Risko op Rampen
UNOPS VN-Bureau voor Projectondersteunende Diensten

Subsidiar Adviesorgaan

VN-Commissie voor Vredesopbouw

Aanverwante Organisaties

CTBTO Voorbereidende Commissie van de Verdragsorganisatie voor een Alomvattend Verbod op Kernproeven
IAEA² Internationaal Agentschap voor Atoomenergie
OPCW Organisatie voor het Verbod op Chemische Wapens
WTO Wereldhandelsorganisatie

Gespecialiseerde organisaties³

ILO Internationale Arbeidsorganisatie
FAO Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties
UNESCO Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
WHO Wereldgezondheidsorganisatie
Wereldbankgroep
• IBRD Internationale Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling ('Wereldbank')
• IDA Internationale Ontwikkelingsassociatie
• IFC Internationale Financieringsmaatschappij
• MIGA Agentschap voor Garanties op Multilaterale Investerings
• ICSID Internationaal Centrum voor de Beslechting van Investeringsgeschillen

IMF Internationaal Monetair Fonds
ICAO Organisatie voor de Internationale Burgerluchtvaart
IMO Internationale Maritieme Organisatie
ITU Internationale Telecommunicatie Unie
UPU Wereldpostunie
WMO Wereld Meteorologische Organisatie
WIPO Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom
IFAD Internationaal Fonds voor Landbouwontwikkeling
UNIDO Organisatie van de Verenigde Naties voor Industriële Ontwikkeling
UNWTO Wereld Toerisme Organisatie

Trustschapsraad⁴

Opmerkingen:

- 1 UNRWA en UNIDIR brengen enkel verslag uit aan de Algemene Vergadering.
- 2 Het IAEA brengt verslag uit aan de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering.
- 3 Gespecialiseerde organisaties zijn autonome organisaties die met de VN en andere samenwerken via het coördinerende systeem van ECOSOC op intergouvernementeel niveau, en via de Coördinerende Raad van Hoofddirecteuren op het secretariaatsniveau. Dit onderdeel is gerangschikt volgens de volgorde van de oprichting van deze organisaties als gespecialiseerde organisaties van de Verenigde Naties.
- 4 De Trustschapsraad werd inactief op 1 november 1994 bij de onafhankelijkheid van Palau, het laatste overblijvende VN-Trustgebied, op 1 oktober 1994. Dit is geen officieel document van de Verenigde Naties, noch is het bedoeld om allesomvattend te zijn.



VN-KANTOREN IN BELGIË



UN Office Brussels
VN-Kantoren in België
Bureau te Brussel
www.unbrussels.org



UNU
Universiteit van de VN
www.cris.unu.edu



UN WOMEN
VN-eenheid voor Gendergelijkheid en de
Empowerment van Vrouwen
www.unwomen.org



OHCHR
Bureau van de Hoge Commissaris
van de Verenigde Naties voor de
Mensenrechten.
www.europe.ohchr.org



WFP
Wereldvoedselprogramma
www.wfp.org



WMO
Wereld Meteorologische Organisatie
www.wmo.int



UNHCR
Bureau van de Hoge Commissaris
van de Verenigde Naties voor de
Vluchtelingen Regionaal Bureau
voor België, Luxemburg en de
Europese Instellingen
www.unhcr.org



UNDP
Ontwikkelingsprogramma
van de VN
www.undp.org/eu



UNISDR
De internationale strategie van de
Verenigde Naties voor de beperking
van het risico op rampen
www.unisdr.org/europe



DFS: Departement voor Ondersteuning
van Activiteiten op het Terrein
DPKO: Departement Vredesoperaties
DPA: Departement Politieke Aangelegenheden
www.un.org/en/peacekeeping/about/dfs
www.un.org/en/peacekeeping/
www.un.org/depts/dpa



WHO
Wereldgezondheidsorganisatie
www.who.int



IOM
Internationale Organisatie voor Migratie
www.belgium.iom.int



FAO
Voedsel- en Landbouworganisatie
van de VN, Verbindingsbureau met
de EU en België
www.fao.org



UNFPA
Bevolkingsfonds van de VN
www.unfpa.org

UN OCHA

UNOCHA
Bureau voor de Coördinatie van
Humanitaire Zaken van de VN,
Verbindingsbureau met EU/NAVO en
andere relevante EU Instellingen
en NGO's
www.ochaonline.un.org



UNICEF
Kinderfonds van de VN
www.unicef.org



UNEP
Milieuprogramma van
de VN, Verbindingsbureau
voor de Europese Unie
www.unep.org

UN ODC

UNODC
VN-Bureau voor Drugs en Criminaliteit
www.unodc.org



UNIDO
Organisatie van de
Verenigde Naties voor
Industriële Ontwikkeling
www.unido.org



Wereldbankgroep
www.worldbank.org



UNRIC
Regionaal Informatiecentrum van de VN
www.unric.org



ILO
Internationale Arbeidsorganisatie
Bureau voor de Europese
Unie en de Beneluxlanden
www.ilo.org/brussels



UN-HABITAT
VN-Centrum voor Menselijke
Nederzettingen, Verbindingsbureau
met de Europese Unie en België
www.unhabitat.org



UNRWA
VN-Agentschap voor hulp aan de
Palestijnse vluchtelingen in het
Nabije Oosten
www.unrwa.org



UNAIDS
Gezamenlijk VN-Programma
voor HIV/AIDS
www.unaids.org



UNESCO
Organisatie van de Verenigde Naties voor
Onderwijs, Wetenschap en Cultuur
www.unesco.org

UNOPS

UNOPS
VN-Bureau voor Projectondersteunende
Diensten
www.unops.org